

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Тетяна КОСОВА

«___» «червня» 2023 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)**

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «БАКАЛАВР»**

Тема: «Організація фінансування і кредитування підприємства та шляхи її удосконалення»

Виконав(ла): Богдан АНІЩЕНКО

Керівник: кандидат економічних наук Вікторія КОЗЛОВА

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ - к. е. н. доцент Вікторія КОЗЛОВА

другий розділ - к. е. н. доцент Вікторія КОЗЛОВА

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Тетяна КОСОВА
«19» травня 2023 р.

ЗАВДАННЯ на виконання кваліфікаційної роботи

здобувача вищої освіти АНІЩЕНКУ Богдану Андрійовичу
(прізвище, ім'я у родовому відмінку)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Організація фінансування і кредитування підприємства та шляхи її удосконалення» затверджена наказом ректора від 20.04.2023 № 530 /ст.

2. Термін виконання роботи: з 22.05.2023 до 25.06.2023.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державної служби статистики України, дані обліково-інформаційної системи підприємства, фінансова, податкова, статистична звітність підприємства.

4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ І КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність організації фінансування і кредитування підприємства

1.2. Інформаційне забезпечення організації фінансування і кредитування підприємства

1.3. Фінансово-економічний паспорт Приватного акціонерного товариства «ДТЕК «Павлоградвугілля»

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ І КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПАТ «ДТЕК «ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ» ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Аналіз складу, структури, динаміки джерел фінансування і кредитування підприємства

2.2. Організаційні засади фінансування і кредитування підприємства

2.3. Шляхи удосконалення організації фінансування і кредитування підприємства в умовах ПАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля»

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

ЛИСТ 1. Сутність організації фінансування і кредитування підприємства.
 ЛИСТ 2. Інформаційне забезпечення організації фінансування і кредитування підприємства.
 ЛИСТ 3. Фінансово-економічний паспорт підприємства.
 ЛИСТ 4. Аналіз складу, структури, динаміки джерел фінансування і кредитування підприємства.
 ЛИСТ 5. Організаційні засади фінансування і кредитування підприємства.
 ЛИСТ 6. Шляхи удосконалення організації фінансування і кредитування підприємства.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	22.05.2023 – 28.05.2023	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	29.05.2023 – 04.06.2023	
3	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну доброчесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційну магістерську роботу. 4. Підготовка виступу.	05.06.2023 – 08.06.2023	
4	1. Переплетення кваліфікаційної роботи, підготовка презентації та доповіді 2. Подання кваліфікаційної роботи та супровідних документів секретарю ДЕК	09.06.2023 – 11.06.2023 12.06.2023	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	КОНСУЛЬТАНТ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	к. е. н. Вікторія КОЗЛОВА		
РОЗДІЛ 2	к. е. н. Вікторія КОЗЛОВА		

8. Дата видачі завдання: «19» травня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Вікторія КОЗЛОВА
 (підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Богдан АНІЩЕНКО
 (підпис здобувача)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ І КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1. Сутність організації фінансування і кредитування підприємства.....	11
1.2. Інформаційне забезпечення організації фінансування і кредитування підприємства.....	22
1.3. Фінансово-економічний паспорт Приватного акціонерного товариства «ДТЕК «Павлоградвугілля».....	30
Висновки до розділу 1.....	41
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ І КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПАТ «ДТЕК «ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ» ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	43
2.1. Аналіз складу, структури, динаміки джерел фінансування і кредитування підприємства	43
2.2. Організаційні засади фінансування і кредитування підприємства.....	47
2.3. Шляхи удосконалення організації фінансування і кредитування підприємства в умовах ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля».....	56
Висновки до розділу 2.....	64
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	77

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Організація фінансування і кредитування підприємства та шляхи її удосконалення»: 75 стор., 2 рис., 21 табл., 41 літературне джерело.

Мета кваліфікаційної роботи – удосконалення організації фінансування та кредитування підприємств.

Об’єкт дослідження – процес організації фінансування та кредитування підприємств.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів організації фінансування та кредитування підприємств в умовах ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля».

Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці та графіки, нормативний, економіко-математичне моделювання, факторний і коефіцієнтний аналіз.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності підприємств.

ОРГАНІЗАЦІЯ, ФІНАНСУВАННЯ, КРЕДИТУВАННЯ,
ПІДПРИЄМСТВО, ВУГІЛЬНА ШАХТА

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АРМ - автоматизоване робоче місце

ІС - Інформаційна система

ОВЗ – основні виробничі засоби

ПрАТ – приватне акціонерне товариство

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю

ВСТУП

Актуальність проблеми. Особливістю економіки України є зовнішня залежність від енергоносіїв, тому діяльність вугледобувної галузі є важливою з огляду на вирішення проблеми енергетичної безпеки. Тим більше, що значна частина вугільних шахт знаходиться на окупованих територіях Дніпропетровської і Луганської областей.

Майбутнє вугільної промисловості України значною мірою залежить від еволюції внутрішнього попиту на вугілля. За роки існування галузі як складової народногосподарського комплексу незалежної України, незважаючи на всі труднощі, пов'язані з реформуванням економіки на ринкових засадах, їй вдалося зберегти від непередбачуваних наслідків, стабілізувати виробництво, а перед російським вторгненням 2014 року - набутти деяких рис динамічного розвитку.

Протягом тривалого періоду часу підприємства вугільної галузі перебували у державній власності, а головним заходом державної політики було надання державної підтримки. Внаслідок відсутності стратегії розвитку та контролю з боку власника - держави - керівники віддавали перевагу короткостроковим інтересам, більше того, мало місце не цільове використання коштів. Засоби державної підтримки, призначені для інвестування, спрямовувалися на виплату боргів із заробітної платні для подолання соціальної напруги. Державна програма «Вугілля України» містить стратегічне бачення розвитку галузі, а одним із механізмів досягнення цілей програми було визначено роздержавлення і приватизацію вугільних шахт.

На концептуальному рівні в перспективному плануванні розвитку шахтарського середовища необхідна перевага державного підходу до вирішення проблем вугільної промисловості. Для цього потрібно формувати і розвивати законодавчу базу структурних перетворень, впровадження ринкових механізмів, забезпечення провідного місця галузі в паливно-енергетичному комплексі. На державній підтримці, підготовці прагматичних

керівників вугільних підприємств нового типу, режимі ефективного господарювання, підвищенні якості праці та престижу шахтарської професії, соціальному облаштуванні гірників та їх сімей повинні ґрунтуватися процеси виходу галузі на цивілізований шлях розвитку.

Для вирішення зазначених проблем необхідно розробити цільові програми розвитку окремих структур вугільної промисловості з введенням нових потужностей, на що передбачити цільове бюджетне інвестування. Крім того, розглядати розвиток вугільної галузі в комплексі з розвитком інших галузей промисловості України з урахуванням раціонального використання наявних ресурсів.

Протягом багатьох років державна політика по відношенню до галузі з різних причин здійснювалась недостатньо ефективно, насамперед у сфері управління і фінансування. Пріоритет галузі в загальнодержавному масштабі доцільно піднімати престижністю шахтарської праці, розвитком передових методів праці та сучасних технологій вуглевидобування, здійснювати аналіз діяльності окремих підприємств галузі із сучасними підходами до розвитку окремих підрозділів. Інвестиції в вугільну промисловість України в основному реалізувались на погашення боргу із заробітної плати. Але для подолання кризи в галузі, зняття соціальної напруги, зменшення нещасних випадків, розвитку регіонів першочерговим завданням має стати інвестування на оновлення та розвиток шахтного фонду, капітальне будівництво галузі.

На підставі викладеного вище тема дипломної роботи є актуальною.

Мета кваліфікаційної роботи – удосконалення організації фінансування та кредитування підприємств.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність постановки наступних *завдань*:

визначити сутність організації фінансування і кредитування підприємства;

розкрити інформаційне забезпечення організації фінансування і кредитування підприємства;

сформувати фінансово-економічний паспорт Приватного акціонерного товариства «ДТЕК «Павлоградвугілля»;

проаналізувати склад, структуру, динаміку джерел фінансування і кредитування підприємства;

охарактеризувати організаційні засади фінансування і кредитування підприємства;

обґрунтувати шляхи удосконалення організації фінансування і кредитування підприємства в умовах ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля».

Об'єкт дослідження – процес організації фінансування та кредитування підприємств.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів організації фінансування та кредитування підприємств в умовах ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля».

Методи дослідження. Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці та графіки, нормативний, економіко-математичне моделювання, факторний і коефіцієнтний аналіз.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові публікації вітчизняних вчених у фахових виданнях, академічні видання, монографії, матеріали наукових конференцій, інтернет-ресурси, матеріали фінансової звітності, податкової, статистичної звітності ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля».

Практичне значення одержаних результатів. Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності підприємств.

Структура, зміст та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи розміщено на 75 сторінках друкованого тексту, у тому числі 21 таблиця, 2 рисунка та 2 додатка на 28 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 41 найменування і подано на 5 сторінках.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Горбачова О. М., Аніщенко Б. А. Перспективи розвитку медичного страхування в Україні // Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення: Матеріали II Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 21 жовтня 2021 р. Т. 2. Київ: Національний авіаційний університет, 2021. С.178-180.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ І КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність організації фінансування і кредитування підприємства

Національна економіка України являє собою сукупність галузей і сфер економіки нашої країни, взаємозалежних суспільним поділом праці. Воно включає галузі матеріального виробництва і невиробничі галузі (або сфери діяльності). До числа галузей національної економіки, зайнятих матеріальним виробництвом, відносять: промисловість, сільське господарство, вантажний транспорт, зв'язок, будівництво, торгівлю, суспільне харчування, заготівлі, матеріально-технічне постачання. До невиробничої сфери діяльності відносять, житлове господарство, комунальне господарство, побутове обслуговування, охорона здоров'я, освіту, науку, культуру, мистецтво, органи управління тощо.

Роль промисловості і її місце в національній економіці країни визначаються тим, що вона головна, ведуча і найбільша його галузь. Промисловість є головною галуззю національної економіки, тому що вона забезпечує видобуток усіх необхідних сировинних і паливних ресурсів і робить подальшу переробку промислової і сільськогосподарської сировини.

Промисловість не тільки головна, але і ведуча галузь національної економіки. Це виявляється в тім, що вона безупинно відтворює матеріально-технічні засоби для всіх галузей національної економіки, забезпечує розширене відтворення. Від рівня прогресивності і якості вироблених засобів виробництва і матеріалів значною мірою залежить рівень ефективності роботи інших галузей національної економіки.

Промисловість - досить складна галузь національної економіки і, у свою чергу, складається з цілого ряду галузей промисловості. Вона поєднує велике число галузей, у яких здійснюються видобуток і переробка природних

сировинних ресурсів, створюються засоби виробництва, предмети праці і народного споживання. Промисловість по характеру впливу на предмет праці можна підрозділити на видобувну й обробну

У цьому зв'язку необхідно підкреслити роль гірничодобувної промисловості, що є основною мінерально-сировинною і паливною базою для всього національної економіки країни.

Усю гірничодобувну промисловість можна підрозділити на наступні чотири групи.

1. Паливодобувні галузі промисловості. До них відносяться галузі, що добувають тверде, рідке і газоподібне паливо, у числі яких вугілля, торф, пальні сланці, нафта, природний газ, уран і т.п.

2. Гірничорудні (рудодобувні) галузі промисловості. У їхньому числі галузі, що добувають залізні, марганцеві, хромітові руди, руди кольорових, шляхетних і рідких металів.

3. Галузі, що добувають гірничо-хімічну сировину. До них відносяться галузі, що добувають калійні й інші солі, апатити, фосфорити, селітру, сірчаний колчедан і ін.

4. Галузі промисловості будівельних матеріалів. У їхньому числі галузі, що добувають і переробляють будівельні матеріали, використовувани безпосередньо для будівництва, виробництва будівельних матеріалів, скляної і керамічної промисловості тощо. Ці галузі добувають: граніт, мармур, будівельний камінь, вапняк, гіпс, крейда, пісок, глини, азбестову руду і цілий ряд інших нерудних корисних копалин.

Дані про видобуток вугілля наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Видобуток готового вугілля по регіонах України

Регіон	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6
	Тис. т.				
Україна	56963	62821	62403	61684	59483
у тому числі					
області					

Завершення табл. 1.1

1	2	3	4	5	6
Волинська	456	449	424	376	366
Дніпропетровська	8520	7975	8424	8512	7663
Дніпропетровська	31740	36072	33772	30990	30547
Житомирська	1	6	22	1	1
Кіровоградська	934	868	780	805	761
Луганська	13553	15323	16641	18514	18437
Львівська	1744	2128	2340	2486	1708
	Структура, %				
Україна	100	100	100	100	100
у тому числі					
області					
Волинська	0,80	0,71	0,68	0,61	0,62
Дніпропетровська	14,96	12,69	13,50	13,80	12,88
Дніпропетровська	55,72	57,42	54,12	50,24	51,35
Житомирська	0,00	0,01	0,04	0,00	0,00
Кіровоградська	1,64	1,38	1,25	1,31	1,28
Луганська	23,79	24,39	26,67	30,01	31,00
Львівська	3,06	3,39	3,75	4,03	2,87

Джерело: власні розрахунки

Як свідчать дані табл. 1.1, питома вага видобутку вугілля по Дніпропетровській області протягом 2017-2021 років скоротилася з майже 15% до 12,88%. Тому більш докладно проаналізуємо роль вугільної промисловості цього регіону (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Основні показники роботи підприємств вугільної промисловості Дніпропетровської області

Показник	2020	2021	I квартал 2022 року
1	2	3	4
Загальний обсяг продукції в діючих оптових цінах, млн. грн.	4546,5	5032,1	2698,7
Питома вага в загальнообласному обсязі промислового виробництва, %	12,8	13,0	10,3
У % до попереднього року	95,4	98,7	93,9
Середньооблікова чисельність штатних працівників, тис. чоловік	211,0	194,5	188,0
У % до попереднього року	89,9	92,2	94,2
Питома вага в загальній чисельності працівників промисловості області, %	31,6	30,6	30,2
Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника, грн.	5081,7	5860,7	6352,2

1	2	3	4
У % до попереднього року	131,5	115,3	112,2
У % до середньої зарплати по промисловості області	106,8	106,4	100,7
Основні засоби на кінець року, млн. грн. у діючих цінах	15215,2	15131,5	...
Питома вага в загальній вартості основних засобів промисловості області, %	30,3	29,2	...
Інвестиції в основний капітал, млн. грн. у діючих цінах	962,4	750,4	404,9
У % до попереднього року в порівнянних цінах	105,1	76,6	120,0
Питома вага в загальному обсязі інвестицій, %:			
у цілому по області	25,9	19,6	23,8
по промисловості	37,0	31,1	37,0
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування – прибуток, збиток (-), млн. грн.	-567,5	-508,0	-384,8
Питома вага збиткових підприємств, %	73,9	77,5	77,3

Джерело: власні розрахунки

У той же час у галузі нагромадилася безліч технічних, економічних і соціальних проблем. Опускатися за “чорним золотом” приходиться усе глибше, значна частина розроблювальних шарів небезпечна по гірничих ударах і раптових викидах вугілля і газу. У таких умовах складно механізувати технологічні процеси і забезпечувати безпеку гірничих робіт. Три чверті загального числа працівників вугільної промисловості області зайняті в шкідливих умовах праці. При цьому 60% працюючих страждають від запиленості повітря робочої зони, що перевищує гранично припустимі концентрації. Рівень виробничого травматизму перевищує середній по області показник у п'ять разів. На вугільну галузь приходиться майже три чверті всіх потерпілих на виробництві і більше половини загального числа загиблих. Не завжди виправдане закриття ряду шахт, до того ж не профінансоване в повному обсязі, у багатьох випадках лише погіршило ситуацію. Разом з тим потреби економіки вимагають, а наявність запасів вугілля дозволяє не згортати видобуток, а розвивати галузь.

Погіршення структури готового вугілля, що полягає у зменшенні питомої ваги продуктів збагачення, не сприяє поліпшенню фінансового стану вуглевидобувних підприємств. Негативний фінансовий результат їхньої роботи склав у 2022 році 508 млн. грн. При цьому 22,5% підприємств дістали

прибуток у сумі 172,6 млн. грн., а 77,5% понесли збитки на 680,6 млн. грн. За I квартал 2023 року питома вага збиткових підприємств не зменшився (77,3%), а негативний фінансовий результат склав 384,8 млн. грн.

При нестачі власних коштів і обмеженості бюджетного фінансування інвестиції в основний капітал вугільної промисловості області скоротилися за минулий рік у порівнянні з 2021 р. на 23,4% у порівнянних цінах. У діючих цінах вони склали 750,4 млн. грн., або п'яту частину обласного обсягу (у 2021р. у галузь було вкладено 962,4 млн. грн., що складало 26% всіх інвестицій в економіку області). Скорочення інвестицій негативно позначилося на виробництві машин і устаткування для вугільної промисловості. При значній потребі шахт у новій техніці випуск прохідницьких комбайнів і механізованих крепей скоротився в 2022р. проти попереднього року на 12%, вугільних очисних комбайнів – на 20%, шахтних вагонеток – на 23%, шахтних піднімальних машин – на третину. Запаси вугілля, готові до виїмки, що на думку фахівців повинні перевищувати річний видобуток хоча б у півтора разу, на кінець 2022р. склали лише 68% річного обсягу (на кінець 2021р. було 84%).

Нестача фінансових ресурсів стримує також інноваційну діяльність. Питома вага вуглевидобувних підприємств в інноваційних витратах у цілому по промисловості області склав торік лише 8%. За рік був комплексно механізований 31 ділянка, що менше, ніж у 2021р., на 21%.

Інвестиції за рахунок бюджетного фінансування склали в 2022р. 242,5 млн. грн., або третина загального обсягу. У той же час у два з зайвим разу більше бюджетних засобів витрачено у виді дотацій на відшкодування собівартості вугілля. Про низьку ефективність таких вкладень свідчить те, що 44% шахт, що одержали за минулий рік понад половину бюджетних дотацій на собівартість, забезпечили лише 9% загальнообласного обсягу вуглевидобутку.

Незважаючи на закриття цілого ряду шахт, в області як і раніше чимало підприємств із мінімальними обсягами виробництва. Досить сказати, що протягом останніх двох років половина шахт забезпечує лише 11% обласного

видобутку, тоді як інша половина – відповідно 89%. Слід також зазначити, що 57% усього вугілля торік видали на-гора 11 вуглевидобувних підприємств, що перевищили мільйонний рубіж. Продуктивність праці, виходячи із середньомісячного видобутку вугілля в розрахунку на один робітника, складає тут у середньому 43 тони, що в шість разів більше цього показника на шахтах з річним обсягом вуглевидобутку до 100 тисяч тон.

Концентрація виробництва сама по собі не вирішує всіх проблем, але дозволяє інтегрувати матеріальні, фінансові і трудові ресурси. На це спрямовано нинішню організаційну перебудову вугільної промисловості, що складається в створенні могутніх державних підприємств, до складу яких шахти, що раніше володіли юридичною самостійністю, увійшли як структурні підрозділи.

Спад вуглевидобутку супроводжується також збільшенням енергоємності виробництва. У собівартості вугілля витрати на електроенергію складають у середньому 13%. Витрата електроенергії на видобуток однієї тони рядового вугілля, склавши в 2022р. 103 кВт - годин, збільшилася проти попереднього року на 4,1%. Зростання питомого споживання електроенергії, що відбулося на 59% підприємствах вугільної галузі, додатково потребувало 338,6 млн. кВт - годин. Це майже половина загальних перевитрат електроенергії в промисловості області. В I півріччі 2023р. вугільними підприємствами, що допустили зростання питомого споживання електроенергії в порівнянні з відповідним періодом минулого року, перевитрачено 251,6 млн. кВт - годин. Такої кількості досить для функціонування державного електротранспорту області протягом двох років.

Підвищена витрата матеріальних і паливно-енергетичних ресурсів не тільки здорожує собівартість вугілля, але і збільшує проблему взаємних неплатежів. Кредиторська заборгованість підприємств вугільної промисловості області збільшилася протягом 2022р. на 9,5%, за I квартал 2023р. – на 8% і досягла 5,4 млрд. грн. Це більше дебіторської заборгованості в 3,1 рази й еквівалентно виробничій програмі роботи галузі протягом 14

місяців. При цьому на вугільну промисловість приходить п'ята частина всієї кредиторської заборгованості промислових підприємств області і 60% – боргів по оплаті праці.

Заборгованість по заробітній платі продовжує залишатися у вугільній промисловості однією з найбільш складних і застарілих проблем. За станом на 1 серпня 2022 р. ці борги склали 359,9 млн. грн., або понад половину (56%) обласної заборгованості. Якщо в цілому по області вона зросла з початку року на 0,6%, то у вугільній промисловості – на 3,4%. Заборгованість минулих років, на яку приходить 87%, скорочується вкрай повільно, однак і поточна зарплата виплачується не в повному обсязі. Не менш значними (162,6 млн. грн., або 93% обласної заборгованості) є борги за рахунок засобів підприємств потерпілим на виробництві.

Якщо в 2020-2022р. зарплата зайнятих у вугільній промисловості перевищувала середній рівень оплати праці працівників індустрії області на 6-7%, то за перший квартал 2023р. – лише на 0,7%, а в квітні вона, хоча і зросла, була на 3% нижче середньої зарплати в промисловості.

Це не сприяє престижності шахтарської професії, і обертається втратою кадрового потенціалу. У 2022р. число гірників, що звільнилися, перевищило число прийнятих на роботу на 30%, за I квартал 2023р. – на чверть. Скоротилися масштаби підготовки робочих кадрів. Чисельність працівників, навчених новим професіям, тільки за минулий рік у порівнянні з 2021р. зменшилася на 18%, а тих, хто підвищив кваліфікацію, стало менше на 29%.

Таким чином, у 2023 р. у вугільній промисловості помітно загострилися проблеми, що раніше нагромадилися. Однією з головних причин стало істотне скорочення в 2022р. інвестицій у галузь, що обернулося значним спадом вуглевидобутку. Завдяки залученню з початку 2023р. в умовах організаційної перебудови вітчизняної вугільної промисловості додаткових засобів, насамперед бюджетних, на ряді шахт уведено нові лави, що створило передумови для подолання відставання.

Гірнича промисловість відноситься до досить капіталомістких і трудомістких галузей промисловості. Рівень собівартості 1 т корисної копалини, що добувається різними гірничими підприємствами, істотно різниться. Навіть при застосуванні однакового способу розробки собівартість видобутку може відрізнятись в кілька разів.

Поряд із причинами, що залежать від рівня ефективності роботи колективів гірничих підприємств, показники роботи кожного з них є і наслідком наявності об'єктивних розходжень в умовах формування й експлуатації конкретної шахти чи кар'єру. Серед цих особливостей відзначимо наступні.

На відміну від підприємств обробної промисловості предметом праці для підприємств гірничої промисловості є не сировина й основні матеріали, що поставляються з боку, а корисна копалина, що витягається з надр землі цими підприємствами. Її наявність, якість, глибина залягання, потужність шарів і інші гірничо-геологічні умови залягання й експлуатації родовища визначені природою. Вони істотно (і для різних підприємств по-різному) впливають на рівень техніко-економічних показників, що характеризують їхню роботу.

Гірничі підприємства не можна будувати в оптимальних з погляду наявності трудових, матеріальних, енергетичних і інших ресурсів географічних районах країни. Ці підприємства будують лише там, де є запаси корисної копалини. У ряді випадків ці родовища розташовані в малообжитих, географічно вилучених районах, де будівництво нових гірничих підприємств сполучено з необхідністю виробництва великих витрат на благоустрій району, розвиток суміжних і обслуговуючих виробництв і транспортної мережі. Експлуатація цих гірничих підприємств підвищує собівартість видобутку корисної копалини і збільшує витрати в споживачів на його транспортування.

Термін служби гірничих підприємств - шахт, кар'єрів, окремих їхніх об'єктів і частин - визначається терміном витягу визначених і кінцевих запасів корисної копалини. Як правило, цей термін істотно менше терміну фізичного

знос у будинків, споруджень і інших засобів праці підприємства. Наслідок необхідності використання спеціальних методів погашення зносу засобів праці в процесі їхнього виробничого використання за рахунок собівартості виробленої продукції.

Гірниче виробництво характеризується безперервним переміщенням робочих місць і значними витратами на підтримку необхідного фронту видобувних робіт. З метою забезпечення безперервності виробничого процесу до моменту відпрацьовування одного очисного вибою необхідно підготувати наступний; при відпрацьовуванні запасів конкретної ділянки родовища (обрію) необхідно підготувати нову ділянку (обрій). Підготовка нового фронту робіт вимагає значних витрат на проведення нових капітальних і підготовчих виробіток, виробництво розкривних робіт (при розробці відкритим способом), устаткування робочих місць, спорудження й оснащення транспортних комунікацій і ін. Тому на гірничих підприємствах на відміну від підприємств обробних галузей постійно, паралельно з добувними, ведуться роботи з відтворення робочих місць. Витрати на виконання цих робіт досить значні і для освоєння вимагають більшого календарного періоду часу. Усе це викликає необхідність застосування спеціальних методів віднесення подібних витрат на собівартість видобутку корисної копалини.

Умови роботи на гірничих підприємствах, особливо на шахтах, відрізняються від умов роботи на підприємствах обробної промисловості. Гірничі підприємства несуть значні витрати по охороні праці, створенню на робочих місцях необхідних санітарних умов. У результаті підвищується собівартість видобутку корисної копалини, і їхня величина залежить від індивідуальних умов виробництва кожного конкретного підприємства.

Вивчення економіки гірничої промисловості, аналіз і оцінка ступеня ефективності функціонування її підприємств неможливі без обліку специфічних для галузі умов виробництва і вивчення тих закономірностей, що відбивають вплив кліматичних, гірничо-геологічних і організаційно-технічних умов на економічну ефективність роботи гірничих підприємств.

У вугільній галузі у сучасний момент відбуваються істотні якісні зміни. Насамперед у 2023 р. мається на увазі послідовна і цілеспрямована концентрація фінансових, матеріальних і людських ресурсів на перспективних вуглевидобувних підприємствах. Це дозволило збільшити навантаження на очисної вибій і за рахунок цього компенсувати втрачений видобуток в обсязі 1,2 млн. т вугілля (унаслідок закриття збиткових шахт). Знижено зольність добутого вугілля на 0,4%, що еквівалентно видобутку більш 300 тис. тон рядового вугілля. Виконано і такий найважливіший показник, що найбільше повно характеризує роботу шахти, як продуктивність праці. За рік вона виросла на 10% і складає 22,5т на місяць.

Протягом 2022 р. урядом прийнято ряд постанов, спрямованих на поліпшення стану справ у галузі. Заходи для оздоровлення її фінансового стану були насамперед пов'язані з виділенням бюджетних коштів на придбання устаткування для введення в експлуатацію високопродуктивних очисних вибоїв в основному на підприємствах, що добувають енергетичні вугілля. За рік виділено 222 млн. грн., що дозволило підготувати 60 нових лав. Середньодобове навантаження на таку лаву склали 810 т, що на 200 т більше, ніж навантаження, досягнуте в середньому по галузі на комплексно механізований очисної вибій. Завдяки цьому удалося зупинити спад видобутку енергетичного вугілля і одержати з нових лав додатково 4,5 млн. т. Однак, якби грошові кошти на устаткування лав виділялися не з другої половини року, а з початку, то приріст видобутку вугілля склав би близько 9 млн. т.

Положення, що створилося, обумовлено, у першу чергу, низьким рівнем механізації проведення гірничих виробіток, що складає 73%, у тому числі рівень комбайнової проходки 41 %. На більшості підприємств прохідницьке устаткування зношене на 65- 80%, через що рівень його використання не більш 50%. Недостатнє виділення коштів на придбання прохідницької техніки, а також неефективне застосування наявного устаткування, відсутність контролю з боку керівників вугільних підприємств за організацією

проведення виробіток не дозволили освоїти необхідні обсяги підготовки нових добувних ділянок. Програма проведення підготовчих виробіток виконана на 92%.

Не можна не зупинитися на такому важливому показнику, як зольність вугільної продукції, що відвантажується, від якої прямо залежить робота електростанцій у зимовий період (з урахуванням недостатніх ресурсів газу і мазуту для підсвічування). У цілому по галузі завдання по зольності вугілля, що відвантажується, виконаний і цей показник у порівнянні з минулим роком поліпшений на 1,4%. У той же час вугілля з дуже високим відсотком зольності відвантажувала холдингова компанія ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» і ряд інших. У порівнянні з 2021 р. досягнуте також збільшення на 1,2 млрд. грн. (або на 19%) обсягу реалізації продукції в грошовому вираженні. Значно знижений рівень бартерних операцій: по підприємствах, що добуває коксівні вугілля, 20%, енергетичні 37%.

Аналізуючи виконання програми капітального будівництва, слід зазначити, що в 2022 р. не виконані узяті зобов'язання по введенню нових шахт, об'ївів і інших об'єктів. Це зв'язано з тим, що фінансування за рахунок бюджетних коштів було відкрито лише з липня 2022 р. Сьогодні багато об'єктивних факторів впливає на стан безпеки праці. Це і зношеність устаткування, і старіння основних фондів, і погане забезпечення кріпильними матеріалами, засобами індивідуального і колективного захисту трудящих. Однак аналіз аварій і випадків з летальним результатом показує, що більш 85% випадків відбувається через низьку виробничу дисципліну і недостатній контроль з боку осіб нагляду за безпечним веденням робіт. На колишньому рівні залишається кількість професійних захворювань і загальний травматизм.

У 2004 р. необхідно акцентувати увагу на задачах, що стоять перед галуззю. Насамперед, потрібно забезпечити видобуток не менш 80 млн. т вугілля. Для цього треба підготувати достатню очисну лінію вибоїв, направивши матеріальні і людські ресурси на виконання програми підготовки нового очисного фронту. Необхідно взяти під особистий контроль роботу по

підготовці нових очисних вибоїв, організувати проведення виробіток високими темпами, ефективно використовувати прохідницьку техніку нового технічного рівня. Потреби в такій техніці в 2023 р. складають 80 комбайнів і 60 породопогрузочних машин. Варто істотно збільшити кількість швидкісних бригад, що забезпечують максимальні темпи проведення виробіток, а також ввести в роботу 28 високонавантажених очисних вибоїв за рахунок використання коштів, передбачених з держбюджету на придбання устаткування для нових лав (визначення їх буде проводитися на конкурсній основі). Особливу увагу буде приділено якості продукції. У зв'язку з цим зросте роль і відповідальність вуглевидобувних і вуглепереробних підприємств, задача яких - забезпечити видобуток і постачання низькозольного вугілля, що сприятиме збільшенню надходження коштів від реалізації.

1.2. Інформаційне забезпечення організації фінансування і кредитування підприємства

Реформування діяльності вугільної промисловості має наступні аспекти: зміна організаційно-правової форми, закриття збиткових шахт, зміна форм надання державної підтримки.

Розглянемо еволюцію організаційно-правової форми підприємств галузі. Виробничі об'єднання пройшли кілька стадій і форм свого розвитку. Наприкінці 50-х років минулого століття був здійснений перехід від галузевого до територіального принципу управління промисловістю і будівництвом. Було організовано ради національної економіки економічних адміністративних районів (раднаргоспи), які несли повну відповідальність за виконання планів виробництва й економічні результати діяльності підлеглих

їм підприємств. У вуглевидобувних регіонах в структуру раднаргоспів входили вугільні трести і шахти.

На початку 60-х років на Україні з утворенням республіканського Міністерства вугільної промисловості вуглевидобувні підприємства були організовані в чотирьохланцюгову систему управління: шахта - трест - комбінат - міністерство. При цьому суворо дотримувався територіальний принцип організації - трести та комбінати були прив'язані до адміністративних утворень: міст (районів) і областей. Тим самим підкреслювався особливий зв'язок підприємства з його місцезнаходженням.

Трест (від англійського *trust* – довіра) – це об'єднання підприємств із централізацією виробничих і комерційних операцій. У рамках цього економічного об'єднання учасники втрачають виробничу, комерційну, а часто і юридичну самостійність. Реальна влада в тресті зосереджується в руках правління або головної компанії [6]. У вугільні трести було об'єднано вуглевидобувні, а також обслуговуючі їх допоміжні підприємства. Трести мали статус юридичної особи, в їх функції входило оперативне управління роботою шахт із видобутку вугілля, підготовчих робіт, капітального будівництва. Вони керували усією фінансово-економічною діяльністю вугільних підприємств.

Комбінат (від пізно латинського *combinatus* - з'єднаний) – це об'єднання промислових підприємств різних галузей, у якому продукція одного підприємства служить сировиною або напівфабрикатом для іншого [6]. Комбінати вміщували підприємства різних підгалузей вугільної промисловості. Основним принципом їхнього об'єднання служила послідовність технологічних процесів підготовки, видобутку і переробки вугільної продукції. Головною задачею комбінатів було забезпечення оперативного керівництва виробничою діяльністю трестів і шахт, надання їм організаційної і технічної допомоги при виконанні встановлених планом показників. Така схема управління не дозволяла досить ефективно використовувати наявний виробничий і трудовий потенціал, тому що

обмежувала прийняття самостійних і оперативних рішень на рівні вуглевидобувних підприємств.

У середині 70-х років було прийняте рішення про зміну схеми управління вугільними підприємствами. Замість трестів і комбінатів було створено виробничі об'єднання по видобутку вугілля. У результаті загальне число самостійних підприємств скоротилося, але схема управління залишилася недостатньо гнучкою і досить громіздкою, тому що усі комбінати було переведено в статус об'єднань без якихось змін у їхній виробничій структурі.

З одержанням Україною державної незалежності почався новий етап розвитку вугільних виробничих об'єднань. З метою реформування управління державним сектором економіки було проведено корпоратизацію - перетворення державних підприємств, закритих акціонерних товариств, більш як 75 відсотків статутного фонду яких перебуває у державній власності, а також виробничих і науково-виробничих об'єднань, правовий статус яких раніше не був приведений у відповідність з чинним законодавством, у відкриті акціонерні товариства [7].

Для забезпечення входження підприємств галузі в ринок було створено державні холдингові компанії. Холдингова компанія - це господарючий суб'єкт, який володіє контрольними пакетами акцій інших, одного або більше, господарюючих суб'єктів [8]. Передбачалося, що холдингові компанії можуть створюватися в результаті: заснування їх органами, уповноваженими управляти державним майном, або поглинання одного господарюючого суб'єкта іншим у процесі приватизації. Холдингові компанії створювалися у формі відкритого акціонерного товариства шляхом об'єднання у статутному фонді контрольних пакетів акцій дочірніх підприємств та інших активів.

Однак, формування державних холдингових компаній у вугільній промисловості не дало якого-небудь відчутного результату, оскільки заміна назви «виробниче об'єднання по видобутку вугілля» на «державна холдингова компанія» була не більш як косметичною операцією. Для

поліпшення фінансового становища державні холдингові компанії виводили зі свого складу погано працюючі, нерентабельні шахти. Ці шахти, у свою чергу, було об'єднано у змінивши вивіску виробничі об'єднання по видобутку вугілля.

У 2002-2003 р. розпочався процес трансформації державних вугільних холдингових компаній та об'єднань із видобутку вугілля у державні підприємства. Склалася ситуація, коли добре працюючі шахти отримали економічну самостійність, а неперспективні – увійшли у склад державних підприємств, сформованих за територіальним принципом на правах структурно уособленої виробничої одиниці.

Державна підтримка за рахунок коштів державного бюджету надається вугледобувним підприємствам, які мають значні виробничі запаси кондиційного вугілля, але неспроможні самостійно забезпечувати розширене відтворення виробництва, реконструкція яких є економічно доцільною.

Обсяги державної підтримки підприємств, а також напрям її цільового використання визначаються законом про Державний бюджет України на відповідний рік. Державна підтримка надається безпосередньо підприємствам на покриття витрат із собівартості товарної вугільної продукції та на капітальні вкладення.

При формуванні економічної програми розвитку вугільних підприємств на 2024 р. пріоритетними напрямками: є фінансування капітального будівництва, оснащення нових лав і заміна стаціонарного гірничошахтного устаткування; розвиток опорних, перспективних шахт із рівнобіжною інтенсифікацією робіт щодо закриття збиткових підприємств.

Управління економікою ґрунтується на інформації та поширенні нової інформації. ІС не тільки відображає функціонування об'єкта управління, а й впливає на нього через органи управління. Вона є сукупністю інформаційних процесів для задоволення потреби в інформації різних рівнів прийняття рішень. Її метою є продукування інформації для використання (споживання) управлінським апаратом. Відповідно вона забезпечує нагромадження,

передачу, збереження, оброблення та узагальнення інформації „знизу в гору”, а також конкретизацією інформації „зверху вниз”.

Призначення ІС полягає в описі економічного об’єкта, його станів, взаємодії, що виражаються через економічні показники. Вона покликана своєчасно подавати органам управління необхідну і достатню інформацію для прийняття рішень, якість яких забезпечує високоефективну діяльність об’єкта управління та його підрозділів. До головних її завдань належать:

- виявлення джерел інформації;
- збирання, реєстрація, оброблення та видача інформації, що характеризує стан виробництва й управління;
- розподіл інформації між керівниками, підрозділами та виконавцями відповідно до їх участі в управлінні.

Найважливіша властивість ІС – єдність управлінської інформації, що визначає єдине інформаційне забезпечення системи управління. Вхідною інформацією користуються всі органи управління. Інші властивості наведено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Властивості інформаційної системи

Вид властивості	Характеристика
Організаційно – структурна	Відповідає структурі системи управління
Організаційно – економічна	Надійність – ступінь безперебійного функціонування. Потужність – кількість операцій за одиницю часу. Пропускна здатність – обсяг інформації, що проходить за одиницю часу, та обсяг результатної інформації, яка видається за одиницю часу. Усталеність – здатність збереження ІС у заданих режимах. Економічність – собівартість операцій оброблення, термін окупності. Ефективність – рівень комплексності, рівень автоматизації.
Функціональна	Порядок функціонування, змінюваність у зв’язку з розвитком об’єкта управління, надмірність інформації.
Споживча	Порядок взаємодії зі споживачами інформації, своєчасність її доставки, взаємозв’язок і взаємозалежність елементів інформації.

Джерело: власна розробка

Структурно ІС складається з таких компонентів:

- власне інформації;
- системи оброблення інформації,
- входу;
- виходу;
- внутрішніх і зовнішніх каналів.

У Державному Стандарті України ДСТУ 2874 – 94 дано таке визначення ІС – система, яка організовує пам'ять і маніпулювання інформацією щодо проблемної сфери.

Характерною рисою ІС є те, що людина виступає активним учасником інформаційного процесу. Це виявляється в умовах функціонування АРМ, коли людина (кінцевий користувач) здійснює введення інформації в систему, підтримує її в актуальному стані, обробляє інформацію і використовує здобуті результати в управлінні. Інформація служить способом опису взаємодії між джерелом й одержувачем інформації. Те саме повідомлення одному одержувачеві може давати багато інформації, а іншому – мало або нічого.

Потенційні можливості ІС реалізуються через їх функції, до яких належать:

- обчислювальна – вчасно і якісно виконує оброблення інформації в усіх аспектах, що цікавлять систему управління;
- слідувальна - відстежує і формує всю необхідну для управління зовнішню та внутрішню інформацію;
- запам'ятовувальна – забезпечує безупинне накопичення, систематизацію, збереження і відновлення всієї необхідної інформації;
- комунікаційна – забезпечує передачу потрібної інформації в задані пункти;
- інформаційна – реалізує швидкий доступ, пошук і видачу необхідної інформації;
- регулювальна – здійснює інформаційно – керуючий вплив на об'єкт управління і його ланки при відхиленні їхніх параметрів функціонування від заданих значень;

- оптимізаційна – забезпечує оптимальні розрахунки в міру зміни цілей, критеріїв та умов функціонування об'єкта управління;

- прогнозна - визначає основні тенденції, закономірності та показники розвитку об'єкта управління;

- аналізаторна – визначає основні показники техніко – економічного рівня виробництва і господарської діяльності;

- документуючи – забезпечує формування всіх обліково – звітних, планово – розпорядницьких, конструкторсько – технологічних та інших форм документів.

В умовах шахти «Павлоградська» організацією фінансування та кредитування займається відділ економіки, планування та ціноутворення.

До відділу економіки, планування та ціноутворення надходить інформація від:

1. Виробничої служби:

- заходи щодо освоєння виробничих потужностей та усуненню вузьких місць в різних ланках виробництва;

- заходи щодо удосконалення організації виробництва, підвищення якості продукції та поліпшення техніко-економічних показників;

- режим роботи очисних і підготовчих забоїв, а також інших технологічних процесів.

2. Маркшейдерського відділу:

- плани розвитку гірничих робіт;

- графік підготовки і вибуття очисних забоїв;

- основні параметри очисних і підготовчих забоїв.

3. Технологічного відділу:

- графік впровадження нової техніки в очисних і підготовчих забоях, а також механізація основних виробничих процесів.

4. Енергетичної служби:

- перелік устаткувань і механізмів, що підлягають автоматизації.

5. Відділу по нормуванню праці та заробітної плати:

- узагальнюючі заходи щодо підвищення продуктивності праці і норм виробітку.

Відділ економіки, планування та ціноутворення надає інформацію ділянкам, цехам, службам в міру необхідності через апарат планового відділу (постійно) про стан запасів матеріалів і палива, невстановленого обладнання. Також отримує від ділянок, цехів і служб шахти інформацію оперативного, статистичного та виробничо-технічного характеру, для складання звітів, аналізу виробничо-господарської діяльності шахти, поточних та перспективних планів, заходи щодо виконання планових показників. Надає директору шахти погоджені з заступником директора з економічних питань пропозиції про прийом, переміщенні і звільненні робітників відділу економіки, планування та ціноутворення, а також залучення до дисциплінарної відповідальності осіб, що винні у порушенні державної та трудової дисципліни або що причинили матеріальний збиток.

Відділ економіки, планування та ціноутворення тісно пов'язаний з бухгалтерією шахти. Його працівники надають інформацію провідному бухгалтеру з обліку витрат на виробництво, який виконує такі функції:

- облік собівартості готової вугільної продукції, форма № 10-п з додатками;
- ведення журналу-ордеру № 5;
- облік витрат. Ведення журналу-ордеру № 5.1;
- аналіз причин відхилень щодо собівартості готової вугільної продукції;
- облік допоміжного виробництва – 23 рахунок;
- облік загальношахтних витрат – 26 рахунок;
- відрахування платежів до бюджету. Складання щомісячної звітності: форма № 2010 «Розрахунки з соцстрахом», форма № 3004 «Платежі до бюджету»;
- розробка зведення нарахувань по заробітній платі;
- нарахування єдиного соціального внеску;

- складання відомості № 3.6 аналітичного обліку розрахунків з бюджетом;
- розрахунок плати за землю;
- розрахунок плати за надра;
- розрахунок плати за геологорозвідку;
- розрахунок плати за воду;
- складання податкової звітності;
- звірення розрахунків з податковою;
- складання звіту про основні показники діяльності - форма № 1- підприємство.

Гірничий закон України [1] визначає особливості фінансування будівництва гірничих підприємств (стаття 14), ліквідації або консервації (стаття 45).

1.3. Фінансово-економічний паспорт Приватного акціонерного товариства «ДТЕК «Павлоградвугілля»

Приватне акціонерне товариство «ДТЕК «Павлоградвугілля» зареєстрована 02.04.1997 за юридичною адресою Україна, 51400, Дніпропетровська область, місто Павлоград, вул. Соборна, 76. Керівником організації є Воронін Сергій Анатольєвич. Розмір статутного капіталу складає 1 395 431 000,00 грн.

Скорочена назва підприємства українською - ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля», англійською - DTEK PAVLOHRADCOAL PRIVATE JOINT-STOCK COMPANY (DTEK PAVLOHRADCOAL PRJSC).

Код ЄДРПОУ – 00178353, дата реєстрації - 02.04.1997 (табл. 1.4). Кінцевим бенефіціарним власником (контролером) є Ахметов Рінат Леонідович (Україна, 01001, місто Київ, вул.Паторжинського, будинок 22, квартира 21), який має 100% у статутному капіталі, тип володіння – опосередкований.

Загальна характеристика ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля»

Скорочена назва:	ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля»
ЄДРПОУ:	00178353
Юридична адреса:	Україна, 51400, Дніпропетровська область, місто Павлоград, вул. Соборна, 76
Зареєстрований:	Виконавчий комітет Павлоградської міської ради Дніпропетровської області, 02.04.1997
КОАТУУ:	1212400000 (ПАВЛОГРАД р-н)
Галузева належність (1):	05.10 - Добування кам'яного вугілля
Галузева належність (2):	37.00 - Каналізація, відведення й очищення стічних вод
Галузева належність (3):	86.10 - Діяльність лікарняних закладів
Ліцензія:	-
Керівник:	Воронін Сергій Анатолійович, Генеральний директор , тел.: (044)594-45-86
Контактна особа:	Флерик Тетяна Валеріївна, тел.: (044)594-45-86 (050)426-95-55
Електронна поштова адреса:	FlerikTV@dtek.com

Джерело: <https://smida.gov.ua/db/prof/00178353>

Власники крупних пакетів акцій (>5%) станом на 4 квартал 2022 року представлені у табл. 1.5. Прямими власниками підприємства є:

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ДТЕК ЕНЕРГО», 34225325. Україна, якому належить 39,6651%;

ДТЕК ENERGY B.V. (ДТЕК ЕНЕРДЖІ Б.В.) НІДЕРЛАНДИ, якому належить 60,2582%.

Статутний капітал сформований за рахунок акцій простих бездокументарних іменних номіналом 0,25 грн.

ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» має такі філії:

Павлоградське енергопідприємство, Дніпропетровська обл., місто Павлоград, СТЕПОВОГО ФРОНТУ, будинок 14;

Таблиця 1.5

Власники крупних пакетів акцій (>5%) ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» станом на 4 квартал 2022 року

Депозитарій		Власник		Цінні папери			Від загальної кількості (%)
ЕДРПОУ	Назва	Вид особи	Найменування, код ЄДРПОУ, країна	Вид, форма випуску та форма існування	Номінальна вартість	Кількість	
30370711	Публічне акціонерне товариство «Національний депозитарій України»	Юридична особа - резидент (за винятком нижченаведених категорій юридичних осіб)	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ДТЕК ЕНЕРГО», 34225325УКРАЇНА	Акція проста бездокументарна іменна	0.25	2213994330	39.6651
30370711	Публічне акціонерне товариство «Національний депозитарій України»	Юридична особа - нерезидент	DTEK ENERGY B.V. (ДТЕК ЕНЕРДЖІ Б.В.) НІДЕРЛАНДИ	Акція проста бездокументарна іменна	0.25	3363445610	60.2582

Джерело: <https://smida.gov.ua/db/prof/00178353>

Сервісно-налагоджувальне управління, Дніпропетровська обл., Павлоградський р-н, місто Павлоград, вул.Соборна, будинок 45.

ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» перебуває на обліку в органах доходів та зборів, у нього відсутня реєстрація в Реєстрі неприбуткових установ та організацій. Дійсне свідоцтво ПДВ - Індивідуальний податковий номер: 001783504102. Дата реєстрації: 14.07.1997.

Місцезнаходження реєстраційної справи - Павлоградська районна державна адміністрація. Ідентифікаційний код підприємства в Державній службі статистики України: 37507880. Дата взяття на облік: 01.07.1992.

ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» є великим платником податків, яке обслуговується у Східному міжрегіональному управлінні ДПС по роботі з великими платниками податків. Ідентифікаційний код органу: 43968079. Дата взяття на облік: 02.04.1997. Номер взяття на облік: 737.

До складу ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» входять 10 шахт:

- «Степова»;
- «Ювілейна»;
- «Павлоградська»;
- «Тернівська»;
- «Самарська»;
- «Дніпровська»;
- «ім. Героїв Космосу»;
- «Західно-Донбаська»;
- ім. М.І.Сташкова»;
- «Благодатна».

Згідно Статуту ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» здійснює наступні види діяльності:

- видобуток, переробка, збагачення вугілля, підвищення конкурентоздатності вугільної продукції;
- ефективне використання вугільних запасів, основних засобів, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів;

- розвиток виробничо-господарського комплексу суспільства, упровадження нових технологій сучасної техніки, способів автоматизації, капітальний ремонт, реконструкція і будівництво промислових і соціальних об'єктів, їхній зміст;

- матеріально-технічне забезпечення виробництва;
- операції з цінними паперами, здійснення власних фінансових, комерційних, маркетингових, лізингових, експортно-імпортних операцій, зовнішньоекономічної діяльності.

Підприємство веде самостійний баланс, має поточний і інші рахунки у відділеннях банків, печатку зі своїм найменуванням. Шахта «Павлоградська» здійснює експлуатацію родовищ відповідно до ліцензії № 1641 від 12.11.2009 терміном на 20 років на видобуток кам'яного вугілля і побіжної корисної копалини - германія. Згідно ст.24 «Гірничого закону України» шахта здійснює проведення гірничих робіт на підставі акту про надання гірничих відводів, зареєстрованого Комітетом з нагляду за охороною праці України № 252 від 07.12.2009.

Шахти ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» видобувають енергетичне вугілля марки ДГ – довгопламенний газовий (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Аналіз випуску продукції ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля»

Показники	2021	2022				Темп зміни до попереднього року
		За планом	Фактично	Виконання плану, %	Абсолютне відхилення	
Видобуток вугілля – всього в т.ч. по сортам, тис.т.	350,4	350	338,8	96,80	-11,2	96,69
ДГ концентрат	58,2	57,8	55	95,16	-2,8	94,50
ДГСШ	277,5	274,7	264,9	96,43	-9,8	95,46
ДГ шлам	14,7	17,5	18,9	108,00	1,4	128,57

Джерело: власні розрахунки

В табл.1.7 наведено показники якості вугілля ДГ.

Таблиця 1.7

Показники якості вугілля ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля»

Показник	Значення, %		Абсолютний приріст
	План	Факт	
Зольність	29,8	36,2	6,4
Волога	9,5	11,2	1,7
Сірка	1,6	1,7	0,1

Джерело: власні розрахунки

Фактичні показники якості значно гірші, ніж встановлені.

В звітному періоді шахта не виконала план видобутку вугілля на 11,2 тис. т. або на 3,2%. Обсяг видобутку в 2022 р. склав лише 96,69% минулого року. Відбулися також зміни в структурі видобутого вугілля: видобуток ДГ концентрат скоротився найбільшими темпами, у той час як виробництво ДГ шлам збільшилося на 28,57% в порівнянні з 2021 р.

Динаміка обсягу видобутку підприємства протягом 2012-2022 років стабільно скорочувалася (табл. 1.8) і описується низхідною вартістю параболи з множинним коефіцієнтом детермінації 0,9293 (рис. 1.1).

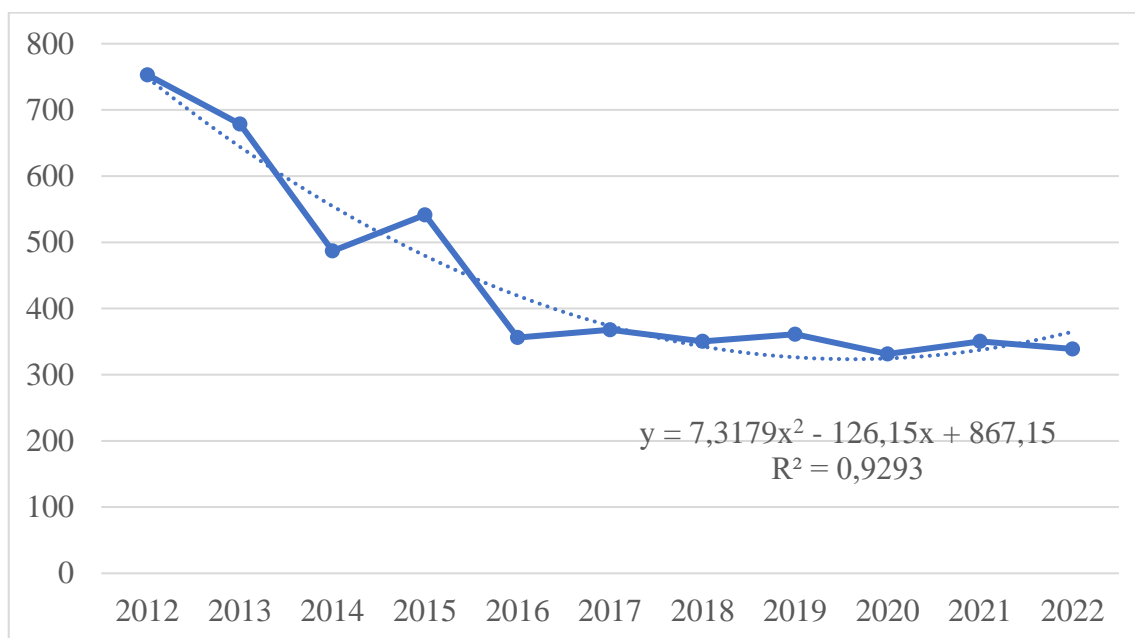

Рис. 1.1 – Формалізація динаміки обсягів виробництва продукції ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля», тис. тон

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 1.8

Динаміка обсягів виробництва продукції ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля»

№ п/п	Найменування показників	Періоди										
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.	Видобуток вугілля, тис. тон	752,9	678,6	486,9	541,4	356,2	367,9	350,3	361,1	331,3	350,4	338,8
2	Базисні індекси, %	100	90,13	64,67	71,91	47,31	48,86	46,53	47,96	44,00	46,54	45,00
3	Ланцюгові індекси, %	100	90,13	71,75	111,19	65,79	103,28	95,22	103,08	91,75	105,77	96,69

Джерело: власні розрахунки

В табл. 1.9 наведено аналіз факторів зміни обсягів реалізації продукції.

Таблиця 1.9

Аналіз факторів зміни обсягів реалізації продукції шахти «Павлоградська» ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» у 2022 році

Показники	Звітний рік, тис. грн.		Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
	План	Факт		
Товарний випуск	25110	19326	-5784	76,97
Залишок готової продукції				
- на початок року	0	3318	3318	
- на кінець року	1953	5075	3122	259,86
Відвантажено продукції за рік	23157	17569	-5588	75,87

Джерело: власні розрахунки

У звітному році відбулося збільшення залишку готової продукції на складі внаслідок того, що вартість товарної продукції більше обсягу відвантаженої. Одним з основних факторів успішного розвитку підприємства є забезпеченість трудовими ресурсами, правильність установа режиму праці, ефективність використання робочого часу, росту продуктивності праці.

Результати аналізу свідчать, що штат підприємства не укомплектований на 299 чол, що складає 11,4% планової чисельності. Найменш укомплектовані категорії очисних і підготовчих робіт (табл. 1.10).

Таблиця 1.10

Аналіз чисельності і складу працівників по шахті «Павлоградська» в 2022 р.

Категорії	Середньооблікова чисельність, чол				Структура, %		
	план	факт	+/- до плану	%	план	факт	+/-
1	2	3	4	5	6	7	8
Усього працівників, у т.ч.	2640	2341	-299	88,6	100	100	-
Непромислова група	140	145	5	103,5	5,3	6,2	0,9
Промислово-виробничий персонал	2500	2196	-304	87,8	94,7	93,8	-0,9
1. Робітники	2325	2018	-307	86,8	88	86,2	-1,8
1.1 Підземні	2170	1858	-312	85,5	82,2	79,4	-2,8
1.1.1 Очисні	840	671	-169	79,9	31,8	28,7	-3,1
У т.ч. ГРОЗ	650	534	-116	82,1	24,6	22,8	-1,8
1.1.2 Підготовчі	550	425	-125	77,2	20,8	18,2	-2,6
У т.ч. прохідники	450	382	-68	84,9	17	16,3	-0,7
1.1.3 транспорт	250	239	-11	95,6	9,5	10,2	0,7

Закінчення табл. 1.10

1	2	3	4	5	6	7	8
1.1.4 утримання і ремонт гірничих виробіток	290	284	-6	97,9	11	12,1	1,1
1.1.5 інші	240	239	-1	99,6	9	10,2	1,2
1.2 Поверхневі	155	160	5	103,2	5,8	6,8	1
2. Керівники і фахівці	175	178	3	101,7	6,6	7,6	1

Джерело: власні розрахунки

Фактична чисельність непромислової групи на 5 чол перевищує плану. Цю групу складає штат Будинку культури «Павлоградська», фізкультурно-оздоровчого комплексу, пансіонату «Дружба», медпункту, гуртожитку, оранжереї і вугільного складу. Фактична чисельність робочі поверхні і керівників і фахівців перевищує плану. Результати аналізу свідчать, що найбільша питома вага в структурі штату мають підземні робітники, у тому числі на очисних (28,5%) і підготовчих (18,2%) роботах.

Аналіз динаміки чисельності дозволяє зробити такі висновки. У 2022 р. відбулося скорочення чисельності трудящих на 79 чол., у тому числі за рахунок очисних робіт – на 32 чол, підготовчих – 25 чол. Скорочення чисельності спостерігається по всіх категоріях трудящих (табл. 1.11).

Таблиця 1.11

Аналіз стану і руху чисельності працівників шахти «Павлоградська» в 2022 р.

Показники	2022	2023	+/-
1. Середньооблікова чисельність усього	2420	2341	-79
2. Число прийнятих працівників	56	42	-14
3. Число вибулих працівників, у тому числі які звільнилися по причинах, не викликаним виробничою або державною необхідністю	109	121	12
	105	117	12
4. Коефіцієнт обороту по прийому робітників	0,023	0,017	-0,005
5. Коефіцієнт обороту по вибуттю робітників	0,045	0,051	0,007
6. Коефіцієнт плинності кадрів	0,043	0,050	0,007
7. Коефіцієнт сталості персоналу	0,932	0,932	-

Джерело: власні розрахунки

На підставі дані табл. 1.11 можна зробити висновок про те, що за аналізований період спостерігається збільшення таких показників руху

чисельності працівників як коефіцієнт обороту по вибуттю і плинності кадрів, зменшення коефіцієнта обороту по прийому. Унаслідок цього негативно характеризується робота адміністрації з кадрами.

Аналіз використання трудових ресурсів підприємства виконаний у табл. 1.12.

Таблиця 1.12

Використання трудових ресурсів на шахті «Павлоградська»

Показник	2021	2022		Відхилення від	
		План	факт	минулого року	плану
Середньорічна чисельність робітників - усього, у т.ч.	2095	2325	2018	-77	-307
Підземних	1930	2170	1858	-72	-312
Поверхневих	165	155	160	-5	-5
Відпрацьовано за рік днів одним робітником	201	212	200	-1	-12
Підземним	199	210	198	-1	-12
Поверхневим	229	240	230	1	-10
Відпрацьовано за рік годин одним робітником	1232	1304	1180	-52	-124
Підземним	1184	1260	1148	-36	-112
Поверхневим	1820	1920	1564	-256	-356
Фонд робочого часу – усього, тис.ч.	2585	3032	2383	-202	-649
Підземних робітників	2285	2734	2133	-152	-601
Поверхневих робітників	300	298	250	-50	-48
У тому числі надурочно відпрацьований час	19,3		15,2		-4,1
Середня тривалість робочого дня	6,13	6,15	5,90	-0,23	-0,25

Джерело: власні розрахунки

Результати аналізу свідчать, що наявні ресурси використовуються недостатньо повно. У середньому одним робітником відпрацьоване в 2022 р. на 1 день менше, ніж у попередньому, і на 12 менше в порівнянні з планом. У зв'язку з ці цілоднівні втрати на всіх робітників склали

$$2018 * 12 = 24216 \text{ днів або } 24216 * 8 = 193728 \text{ годин}$$

Істотні і внутрішні втрати робочого часу. За один день вони складають 0,25ч, а за усі відпрацьовані дні всіма робітниками

$$0,25 * 2018 * 200 = 100900 \text{ годин}$$

Загальні втрати робочого часу складають:

$$193728 + 100900 = 294628 \text{ годин}$$

На підставі аналізу продуктивності праці персоналу шахта «Павлоградська» можна зробити висновок про те, що при скороченні середньооблікової чисельності за рахунок зменшення виробничого персоналу в 2022 р. у порівнянні з 2021 р. продуктивність праці залишилася на колишньому рівні. Фактична продуктивність ППП на 10т/чол вище планової в 2022 р., що складає 10%.

Рівень технічної озброєності праці визначається відношенням вартості виробничого устаткування до середньооблікового числа робітників у найбільшу зміну. Темпи його росту зіставляються з темпами росту продуктивності праці. Бажано, щоб темпи росту продуктивності праці випереджали темпи росту технічної озброєності праці.

Питома вага основних засобів основного призначення на початок року становила 86,74%, на кінець року 85,8%. За рік відбулося значне скорочення вартості основних засобів, однак питома вага активної частини основних засобів збільшилася, що є позитивною характеристикою (табл. 1.13).

Таблиця 1.13

Аналіз руху та структури основних засобів шахти «Павлоградська» у 2022 році

Група основних засобів	Наявність на початок року		Надійшло в звітному році		Вибули в звітному році		Наявність на кінець року	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
- основного виду діяльності	100899	86,74	4088	111,15	31459	91,696	73528	85,80
- виробничі інших галузей	9743	8,38	2118	57,59	4216	12,289	7645	8,92
- невиробничі	5682	4,88	945	25,69	2106	6,1385	4521	5,28
Всього	116324	100,00	3678	100,00	34308	100	85694	100,00
у т.ч. активна частина	69321	59,59	2118	57,59	17688	51,556	53751	62,72

Джерело: власні розрахунки

Протягом року коефіцієнт вибуття значно перевищував коефіцієнт відновлення. Основні засоби є доволі зношеними, але спостерігається незначне підвищення коефіцієнту їх придатності.

Розрахунок фондівдачі основних засобів виконаємо в табл. 1.14.

Таблиця 1.14

Розрахунок фондівдачі основних засобів шахти «Павлоградська»

№ п/п	Показник	Факт за 2021 р.	Умовний розрахунок	Факт за 2022 р.	Зміна
1	Виторг від реалізації	23157	17569	17569	-5588
2	Середньорічна вартість основних виробничих засобів	116324	116324	85694	-30630,00
3	Фондовіддача	0,20	0,15	0,21	0,01

Джерело: власні розрахунки

У 2022 р. фондівдача склала 0,21 грн. на 1 грн. ОВЗ, у 2021 р. – 0.2 грн.

Розрахуємо вплив факторів способом ланцюгових підстановок:

росту виторгу від реалізації: $0,15 - 0,2 = -0,05$ грн.

росту вартості ОВЗ: $0,21 - 0,15 = 0,06$ грн.

Загальна зміна фондівдачі склала 0,01 грн.

Таким чином, вирішальний вплив на ріст фондівдачі зробило зменшення вартості ОВЗ.

Висновки до розділу 1

1. Розглянуто особливості організації фінансування і кредитування підприємств вугледобувної галузі національної економіки та проаналізовано хід реформ. Встановлено, що специфіка вугільної промисловості з її складними гірничо-геологічними і технологічними умовами, виробничою та екологічною небезпекою визначає високу капітало- і трудомісткість, безперервність збільшення обсягів інвестицій, оскільки з переходом на велику глибину видобуток однієї тони вугілля потребує великих капітальних вкладень.

2. Передчасне надання всім підприємствам юридичної самостійності і перетворення багатьох з них в акціонерні товариства без необхідних фінансових передумов, зміни структури керівних органів призвели до втрати керованості. Ці зміни на фоні довгострокової системної кризи в країні зумовили нагромадження невирішених поточних і перспективних проблем: «проїданню» власних обігових коштів й амортизаційних відрахувань; заборгованості з оплати праці (навіть при її низькому рівні), пенсій та регресивних позовів; неплатоспроможності підприємств і великих сум дебіторської і кредиторської заборгованості. В катастрофічному стані за ступенем зносу знаходиться шахтний фонд. Фізично і морально застарів виробничий парк.

3. На жаль, нині інвестиції на розвиток шахт призупинені. Пріоритет мають інвестиції, спрямовані на повне використання виробничих потужностей діючих шахт з низькими витратами та належним геологічним потенціалом. Як і раніше, відчувається постійний дефіцит інвестицій у відтворення потужностей, що вибувають з експлуатації, в будівництво нових шахт і вугільних горизонтів, їх реконструкцію.

4. Об'єктом дослідження є Приватне акціонерне товариство «ДТЕК «Павлоградвугілля», зареєстроване у 1997 році у Дніпропетровській області. До його складу входить 10 шахт. Це великий платник податків, який відіграє важливу соціально-економічну роль. Проте негативами діяльності є системне скорочення обсягів видобутку протягом десятирічного періоду, значні втрати робочого часу і високий знос основних засобів. Динаміка обсягу видобутку підприємства протягом 2012-2022 років стабільно скорочувалася і описується низхідною вартістю параболи з множинним коефіцієнтом детермінації 0,9293.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ І КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПАТ «ДТЕК «ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ» ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Аналіз складу, структури, динаміки джерел фінансування і кредитування підприємства

Фінансування ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» здійснюється за рахунок власного капіталу, довгострокових і поточних зобов'язань, а кредитування – за рахунок короткострокових кредитів банків (табл. 2.1).

Протягом 2019-2021 років вартість капіталу зросла з 9423832 тис. грн. до 24412254 тис. грн., або на 14988422 тис. грн. (на 159,05%). Власний капітал збільшився більшими темпами – із 2695337 тис. грн. до 9401621 тис. грн., або на 6706284 тис. грн. (на 248,81%). При цьому вартість зареєстрованого (пайового) капіталу зросла незначно – із 1386424 тис. грн. до 1395431 тис. грн., або на 9007 тис. грн. (на 0,65%). Вартість капіталу у дооцінках зросла із 2381499 тис. грн. до 5936147 тис. грн., або на 3554648 тис. грн. (на 149,26%). Основною причиною зростання власного капіталу є перехід від збиткової діяльності до прибуткової, що виявилось у зростанні нерозподіленого прибутку (збитку) від (-1072586) тис. грн. до 2053110 тис. грн., або на 3125696 тис. грн. (на -291,42%). Від'ємне значення приросту у даному випадку сприймається позитивом, оскільки базисне значення мало від'ємне значення.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення зросли із 2757305 тис. грн. до 5040571 тис. грн., або на 2283266 тис. грн. (на 82,81%). Основною причиною цього є виникнення відстрочених податкових зобов'язань у сумі 463701 тис. грн., зростання інших довгострокових зобов'язань із 773642 тис. грн. до 1531382 тис. грн., або на 757740 тис. грн. (на 97,94%), збільшення довгострокових забезпечень із 1978024 тис. грн. до 3040993 тис. грн., або на 1062969 тис. грн. (на 53,74%).

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки джерел фінансування і кредитування ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля»

Пасив	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	Абсолютний приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
Зареєстрований (пайовий) капітал	1386424	1386424	1395431	1395431	9007	0,65
Капітал у дооцінках	2381499	3399781	7097942	5936147	3554648	149,26
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-1072586	-706685	627265	2053110	3125696	-291,42
Усього власний капітал	2695337	4079520	9137571	9401621	6706284	248,81
Відстрочені податкові зобов'язання	0	43218	873426	463701	463701	
Інші довгострокові зобов'язання	773642	604726	1405886	1531382	757740	97,94
Довгострокові забезпечення	1978024	2042735	2432507	3040993	1062969	53,74
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1693794	1754579	1898862	2371388	677594	40,00
Цільове фінансування	5639	5401	4886	4495	-1144	-20,29
Усього довгострокові зобов'язання і забезпечення	2757305	2696080	4716705	5040571	2283266	82,81
Короткострокові кредити банків	1368926	1433140	2852326	1528338	159412	11,65
Векселі видані	304624	196438	225745	122728	-181896	-59,71
Поточна кредиторська заборгованість:						
за товари, роботи, послуги	1029148	1038897	1697622	2855328	1826180	177,45
за розрахунками з бюджетом	64518	526163	530616	473079	408561	633,25
за у тому числі з податку на прибуток	0	302716	388871	237973	237973	
за розрахунками зі страхування	60223	62997	64020	35411	-24812	-41,20
за розрахунками з оплати праці	93386	98777	95400	11496	-81890	-87,69
за одержаними авансами	173834	24819	113470	2294132	2120298	1219,73
за розрахунками з учасниками	0	246	244	244	244	
Поточні забезпечення	202788	232305	230393	225614	22826	11,26
Інші поточні зобов'язання	673743	3400204	1256216	2323692	1649949	244,89
Усього поточні зобов'язання і забезпечення	3971190	7013986	7066052	9970062	5998872	151,06
Баланс	9423832	13789586	20920328	24412254	14988422	159,05

Джерело: власні розрахунки

Також внесок у збільшення аналізованого показника зробило зростання статті «Довгострокові забезпечення витрат персоналу» - із 1693794 тис. грн. до 2371388 тис. грн., або на 677594 тис. грн. (на 40,00%). Єдиною статтею, величина якої скоротилася, є цільове фінансування – має місце зменшення із 5639 тис. грн. до 4495 тис. грн., або на -1144 тис. грн. (на -20,29%).

Найбільші темпи зростання демонструють такі статті поточних зобов'язань і забезпечень: одержані аванси - 1219,73%, розрахунки з бюджетом - 633,25%, інші поточні зобов'язання - 244,89%; заборгованість за товари, роботи, послуги - 177,45%; короткострокові кредити банків - 11,65%. Натомість скоротилися такі статті за розрахунками: зі страхування (на -41,20%), векселі видані (на -59,71%), з оплати праці (на -87,69%).

Темп приросту поточних зобов'язань (151,06%) відповідає темпам зростання вартості капіталу. Вони зросли із 3971190 тис. грн. до 9970062 тис. грн., або на 5998872 тис. грн. Приріст поточних зобов'язань і забезпечень забезпечений такими статтями по мірі їх скорочення: одержані аванси – на 2120298 тис. грн., кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – на 1826180 тис. грн., інші поточні зобов'язання – на 1649949 тис. грн., розрахунки з бюджетом – на 408561 тис. грн., у тому числі з податку на прибуток – на 237973 тис. грн. Короткострокові кредити банків зросли на 159412 тис. грн.

Скорочення демонструють статті поточних зобов'язань і забезпечень, пов'язані з розрахунками: зі страхуванням (-24812) тис. грн., з оплати праці (-81890) тис. грн., за виданими векселями (-181896) тис. грн.

Оцінюючи склад і структуру джерел фінансування і кредитування ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля», слід відмітити, що частка власного капіталу зросла з 28,60% до 38,51%, або на 9,91%. Попри недостатній рівень (менше 50%) динаміку слід визнати позитивною. Значною є частка довгострокових зобов'язань і забезпечень, яка скоротилася із 29,26% до 20,65%, або на 8,61%. Основним джерелом капіталу є поточні зобов'язання і забезпечення, частка яких скоротилася з 42,14% до 40,84%, або на 1,30%.

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки джерел фінансування і кредитування ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля»

Пасив	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	Абсолютний приріст, %
Зареєстрований (пайовий) капітал	14,71	10,05	6,67	5,72	-9,00
Капітал у дооцінках	25,27	24,65	33,93	24,32	-0,95
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-11,38	-5,12	3,00	8,41	19,79
Усього власний капітал	28,60	29,58	43,68	38,51	9,91
Відстрочені податкові зобов'язання	0,00	0,31	4,18	1,90	1,90
Інші довгострокові зобов'язання	8,21	4,39	6,72	6,27	-1,94
Довгострокові забезпечення	20,99	14,81	11,63	12,46	-8,53
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	17,97	12,72	9,08	9,71	-8,26
Цільове фінансування	0,06	0,04	0,02	0,02	-0,04
Усього довгострокові зобов'язання і забезпечення	29,26	19,55	22,55	20,65	-8,61
Короткострокові кредити банків	14,53	10,39	13,63	6,26	-8,27
Векселі видані	3,23	1,42	1,08	0,50	-2,73
Поточна кредиторська заборгованість:	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
за товари, роботи, послуги	10,92	7,53	8,11	11,70	0,78
за розрахунками з бюджетом	0,68	3,82	2,54	1,94	1,25
за у тому числі з податку на прибуток	0,00	2,20	1,86	0,97	0,97
за розрахунками зі страхування	0,64	0,46	0,31	0,15	-0,49
за розрахунками з оплати праці	0,99	0,72	0,46	0,05	-0,94
за одержаними авансами	1,84	0,18	0,54	9,40	7,55
за розрахунками з учасниками	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Поточні забезпечення	2,15	1,68	1,10	0,92	-1,23
Інші поточні зобов'язання	7,15	24,66	6,00	9,52	2,37
Усього поточні зобов'язання і забезпечення	42,14	50,86	33,78	40,84	-1,30
Баланс	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00

Джерело: власні розрахунки

Питома вага короткострокових кредитів банків скоротилася з 14,53% до 6,26%, або на (-8,27%). Таким чином, підприємство залежить від зовнішніх джерел фінансування.

2.2. Організаційні засади фінансування і кредитування підприємства

Гірничодобувні підприємства як суб'єкти господарювання характеризуються: високою капіталомісткістю, значною питомою вагою неліквідного капіталу, неможливістю перепрофілювання, нездатністю до швидкого реагування на зміни кон'юнктури ринку; потребою у постійних інвестиціях для підтримання виробничої потужності; подорожчанням видобутку корисних копалин з поглибленням гірничих робіт; особливими вимогами до охорони праці та навколишнього середовища; різноманітністю якісних характеристик і умов розробки родовищ. Звідси — енергійність гірничодобувних галузей, ризик підприємництва і відповідно підвищена увага держави до регулювання господарської діяльності в цьому секторі економіки.

Головною особливістю формування доходів гірничодобувних підприємств і механізму їх економічного стимулювання є утворення гірничої (мінеральної) ренти. Розрізняють абсолютну і диференціальну гірничі ренти. Абсолютна гірнича рента — це мінімальна ціна, якої набуває мінеральний ресурс, будучи безкоштовним даром природи, через свою обмеженість і невідтворюваність. Розмір її визначається дефіцитністю і споживчою цінністю ресурсу. Ця рента привласнюється, як правило, державою - гарантом раціонального використання природних ресурсів. Диференціальна гірнича рента - доход, що виникає внаслідок кращих умов і відповідно менших витрат на видобуток і реалізацію корисної копалини або внаслідок більш високої природної якості і вищої ціни корисної копалини.

На утворення і розмір диференціальної гірничої ренти впливають такі групи факторів:

1) гірничо-геологічні умови розробки родовища (у межах гірничого відводу) - обсяг промислових запасів корисної копалини, глибина залягання, потужність, кут падіння, будова, тектоніка пластів чи рудних тіл, їх газоносність, вибухонебезпечність, схильність до геодинамічних явищ (раптових викидів, гірничих ударів), міцність та стійкість вміщуючих порід, гідрогеологічні умови та інші;

2) показники природної якості копалини — теплотворна здатність, зольність, сірчистість, вологість, спіклівість вугілля, склад і вміст корисних компонентів у руді тощо;

3) географічні фактори, що визначають умови та вартість ресурсного забезпечення виробництва і реалізації продукції гірничодобувного підприємства,— віддаленість від транспортних магістралей і регіонів споживання сировини, розвиненість виробничої, соціальної та ринкової інфраструктури в районі родовища тощо;

4) виробничі характеристики гірничодобувного підприємства — потужність, способи, схеми, системи, технічний рівень розробки родовища, транспортування та збагачення корисної копалини, провітрювання виробок тощо.

Залежно від змісту факторів, що впливають на утворення диференціальної гірничої ренти, її можна поділити на гірничо - природну ренту, обумовлену першими трьома групами факторів, і гірничо-виробничу, обумовлену четвертою групою. Права власності на диференціальну гірничу ренту невід'ємні від прав власності на об'єкти, властивості яких обумовлюють її виникнення. Тому в Україні власником гірничо-природної ренти є власник надр - Український народ, від імені якого права власника здійснюють органи державної влади і місцевого самоврядування, а власником гірничо - виробничої ренти є власник підприємства, котрим може бути як держава, так і інший суб'єкт права власності (юридична чи фізична особа).

Під диференціальною рентою здебільшого розуміють доход, що утримується систематично. Для загальної економічної оцінки родовищ (гірничих відводів) і добувних підприємств (зокрема, під час їх купівлі-продажу) визначають капіталізовану диференціальну ренту, обчислену за визначений термін (переважно відпрацювання запасів) і приведену (дисконтовану) до початку періоду.

Класична теоретична схема утворення диференціальної гірничої ренти базується на формуванні цін на мінеральну сировину за так званими «замикаючими витратами» - найбільшою індивідуальною вартістю видобутку сировини у межах ринкового попиту на неї. При цьому вважається, що збиткових гірничо-добувних підприємств і галузей у нормально функціонуючій ринковій економіці не повинно бути. За такою схемою формуються ціни і рентні доходи на світовому вугільному ринку. У країнах із сприятливими умовами розробки родовищ і високою природною якістю вугілля (зокрема, в Австралії, Канаді, США, ПАР) вугільна промисловість є високорентабельною галуззю і вагомим джерелом надходжень до бюджетів. Але в деяких країнах, зокрема у ФРН, Франції, Іспанії, беззбитковість підприємств забезпечується пошуком політичної ренти у вигляді субсидій та інших форм фінансової підтримки.

Вугільна промисловість України, що сформувалася в рамках планово-директивної економіки Радянського Союзу, характеризується надзвичайною розмаїтістю природно-виробничих умов експлуатації родовищ і відповідно широким діапазоном економічних показників діяльності підприємств: поряд з окремими досить рентабельними шахтами функціонує безліч збиткових. Із цим пов'язано виникнення ще в 60-ті роки поняття полярної (позитивної та негативної диференціальної гірничої ренти).

Звідси впливає необхідність економічного механізму вилучення (або регламентації використання) позитивної диференціальної ренти у підприємств, що розробляють родовища із сприятливими умовами і високою природною якістю вугілля, та відшкодування негативної ренти тим

підприємствам, що розробляють родовища із складними умовами і низькою природною якістю вугілля, якщо функціонування таких підприємств із політичних, соціально-економічних міркувань визнається доцільним. Відносини між державою і добувними підприємствами, пов'язані з утворенням, присвоєнням і використанням позитивної диференціальної гірничої ренти і відшкодуванням негативної, законодавством України чітко не регламентовано.

Кодексом „Про надра” передбачено плату за користування надрами для видобування корисних копалин з урахуванням геологічних особливостей і умов експлуатації родовищ. Термін «гірнича рента» у ньому не вживається, але можна припустити, що під платою за базовими нормативами мається на увазі вилучення абсолютної гірничої ренти, а під платою за диференційованими нормативами (за вирахуванням плати за базовими нормативами) - диференціальної.

У Кодексі не дається чіткого визначення поняття «геологічні особливості й умови експлуатації родовищ», тому залишається відкритим питання про врахування виробничих умов при визначенні диференційованих нормативів плати за видобування корисних копалин, розмірів (ставок) рентних платежів і відповідно про застосування таких нормативів і ставок залежно від форм власності гірничодобувних підприємств. Що стосується відшкодування негативної диференціальної гірничої ренти, то в законодавчих загальнодержавних актах це питання не порушується, а стосовно вугледобувних підприємств регламентується спеціальними рішеннями уряду. Нормативи плати за природну якість вугілля визначено шляхом прямих розрахунків на основі співвідношення цін на рядове вугілля з різними якісними характеристиками. Нормативи плати за природні й виробничі умови експлуатації родовищ, різноманітний вплив яких на доходи підприємств неможливо визначити прямим розрахунком (калькулюванням), розробляються з використанням методів математичної статистики.

Нормативи плати за природну якість вугілля N_v диференційовано залежно від технологічного призначення і марки рядового вугілля з урахуванням його зольності, вологості і сірчистості (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Нормативи плати за енергетичне вугілля України

Показники	Марки вугілля					
	Д	ДГ	Г	Ж	Т	А
Галузеві норми вмісту в рядовому вугіллі, %						
Золи	35,8	40,6	35,7	34,7	32,6	36,2
Вологи	12,5	11,2	7,3	5,8	5,4	6,1
Значення нормативу N_v , %	+12,4	+19,7	-2,0	-6,5	-14,3	-2,1

Джерело: власні розрахунки

Розмір рентного платежу за якість вугілля по підприємству r_r визначається на підставі нормативів плати за марками вугілля, що видобувається, з коригуванням їх на відхилення встановлених по шахті норм якості (зольності, вологості, сірчистості) рядового вугілля від галузевих норм і з урахуванням помарочної структури доходу від продажу товарної продукції.

Нормативи плати за геологічні умови розробки вугільних родовищ N_r встановлено за 12 факторами (табл. 2.4), а нормативи плати за виробничі умови N_e - за 5 факторами (табл. 2.5).

Таблиця 2.4

Значення нормативів за гірничу ренту

Показники	Значення факторів		Значення нормативів N_r , %	
	Найкраще	Найгірше	Міні-мальне	Макси-мальне
1	2	3	4	5
Категорія шахти за метаном	негазова	небезпечна за видами	-5	+6
Середня потужність пластів, що розробляються, м	Понад 2,2	До 0,65	-15	+24
Кут падіння пластів, град	До 5	Понад 60	-4	+22
Максимальна глибина робіт, м	До 650	Понад 1100	-9	+21
Питома вага пластів, %				
небезпечних за вибуховістю вугільного пилу	До 25	Понад 75	-4	+2
небезпечних за самозагорянням	До 15	Понад 65	0	+10

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5
небезпечних за гірничими ударами	0	Понад 95	0	+2
з твердими включеннями	До 20	Понад 70	0	+6
Об'ємна маса вугілля, т/м ³	Понад 1,85	До 1,45	-9	+22
Середній коефіцієнт міцності порід	До 2,7	Понад 9	-8	+12
Середня категорія стійкості порід покрівлі	До 1,5	Понад 4,5	-10	+6
Приплив води по шахті, м ³ на 1 т виробничої потужності з видобутку вугілля	До 2	Понад 15	-4	+24

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.5

Значення нормативів за виробничу ренту

Показники	Значення факторів		Значення нормативів N_r , %	
	Найкраще	Найгірше	Міні-мальне	Макси-мальне
Річна потужність шахти з видобутку рядового вугілля, тис. т.	Понад 1800	До 180	-9	+21
Питомий обсяг підготовчих робіт, м ³ на 1000 м ³ очисного виймання	До 100	Понад 500	-6	+17
Питома вага виробіток, що підтримуються, м на 1000 т виробничої потужності	До 80	Понад 200	-6	+14
Потужність вентиляторів, даПА	До 200	Понад 450	-6	+16

Джерело: власні розрахунки

За кожним фактором нормативи визначено по градаціях. Наприклад, за потужністю вугільного пласта передбачено такі градації та відповідні їм нормативи коштів (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Нормативи плати в залежності від потужності пласту

Потужність пласта, см	До 65	66-70	71-75	76-85	86-95	96-105	106-120	121-130	131-145	146-160	161-180	181-200	201-220	221 і більше
Норматив, %	+24	+21	+18	+15	+12	+9	+6	+3	0	-3	-6	-9	-12	-15

Джерело: власні розрахунки

Щодо приватизованих шахт рентні платежі за виробничі умови взагалі не повинні чинитися.

Розміри рентних платежів по шахті за геологічні умови r_r і за виробничі r_v визначаються як алгебраїчна сума відповідних пофакторних нормативів плати з урахуванням розміру рентного платежу за якість вугілля

$$r_z = \sum N_{ri} (1 + 0,01r_n) \quad (2.1)$$

$$r_{\epsilon} = \sum N_{\epsilon j} (1 + 0,01r_{\epsilon}) \quad (2.2)$$

де N_{ri} , $N_{\epsilon j}$ - нормативи плати за і-им геологічним та j-им виробничим факторами.

Загальний розмір (ставка) диференційованого рентного платежу R по шахті визначається як алгебраїчна сума розміри платежів за їх видами. Розміри платежів за природну якість вугілля і за геологічні умови мають встановлюватись щорічно, а розмір платежу за виробничі умови – одноразово і надалі може переглядатися лише у випадку централізованих капітальних вкладень (за рахунок бюджетних коштів). Диференційовані рентні доплати як державна фінансова підтримка працюючих у складних умовах вугледобувних підприємств мають здійснюватися за рахунок та у межах виділених для цієї мети коштів державного бюджету. У зв'язку з цим розроблено спеціальну методику коригування розрахованих за нормативами ставок диференційованих доплат для приведення їх загальної суми у відповідність до виділених бюджетних коштів.

Діючий зараз порядок передбачає виділення підприємствам коштів державної підтримки на капітальні вкладення за результатами конкурсу бізнес-планів. Однак цей порядок, з одного боку, не вимагає повернення отриманих бюджетних коштів і взагалі не передбачає прямої економічної відповідальності за неефективне їх використання, внаслідок чого конкурсний відбір бізнес-планів втрачає сенс. З іншого боку, він поширюється (принаймні, формально) на всі капітальні вкладення, які фінансуються з бюджету, в тому числі і на вкладення у просте відтворення (підготовку нових ділянок, горизонтів шахтного поля замість відпрацьованих, заміну повністю зношеного устаткування аналогічним новим), тобто такі, котрі не створюють нового економічного ефекту, але є життєво необхідними для продовження функціонування підприємств і не можуть надаватися на конкурсній основі.

ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» працює прибутково (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз фінансових результатів ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля»

Стаття	2018	2019	2020	2021	Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	8853858	11943718	18105310	19689599	10835741	122,38
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	(7221354)	(8191318)	(11676313)	(15837768)	-8616414	119,32
Валовий: прибуток	1632504	3752400	6428997	3851831	2219327	135,95
Інші операційні доходи	116853	456017	307156	1270772	1153919	987,50
Адміністративні витрати	(305083)	(174973)	(298779)	(345713)	-40630	13,32
Витрати на збут	(293228)	(402488)	(226806)	(324002)	-30774	10,49
Інші операційні витрати	(305454)	(480825)	(3612157)	(2266575)	-1961121	642,03
Прибуток від операційної діяльності:	845592	3150131	2598411	2186313	1340721	158,55
Дохід від участі в капіталі	41280	170	103	243	-41037	-99,41
Інші фінансові доходи	26085	35304	6165	38700	12615	48,36
Інші доходи	20144	48048	115998	19344	-800	-3,97
Фінансові витрати	(410117)	(2023842)	(800309)	(1296701)	-886584	216,18
Інші витрати	(34517)	(748016)	(1555348)	(330940)	-296423	858,77
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	488467	461795	365020	616959	128492	26,31
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-133897	-288309	-138741	30191	164088	-122,55
Чистий фінансовий результат: прибуток	354570	173486	226279	647150	292580	82,52

Джерело: власні розрахунки

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) протягом 2018-2021 років збільшився із 8853858 тис. грн. до 19689599 тис. грн., або на 10835741 тис. грн. (на 122,38%). Собівартість зросла меншими темпами (на 119,32%), через це валовий прибуток збільшився більшими темпами порівняно з продажами (на 135,95%).

Обсяги продаж і чистий прибуток ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» демонструють чітку тенденцію до зростання (рис. 2.1).

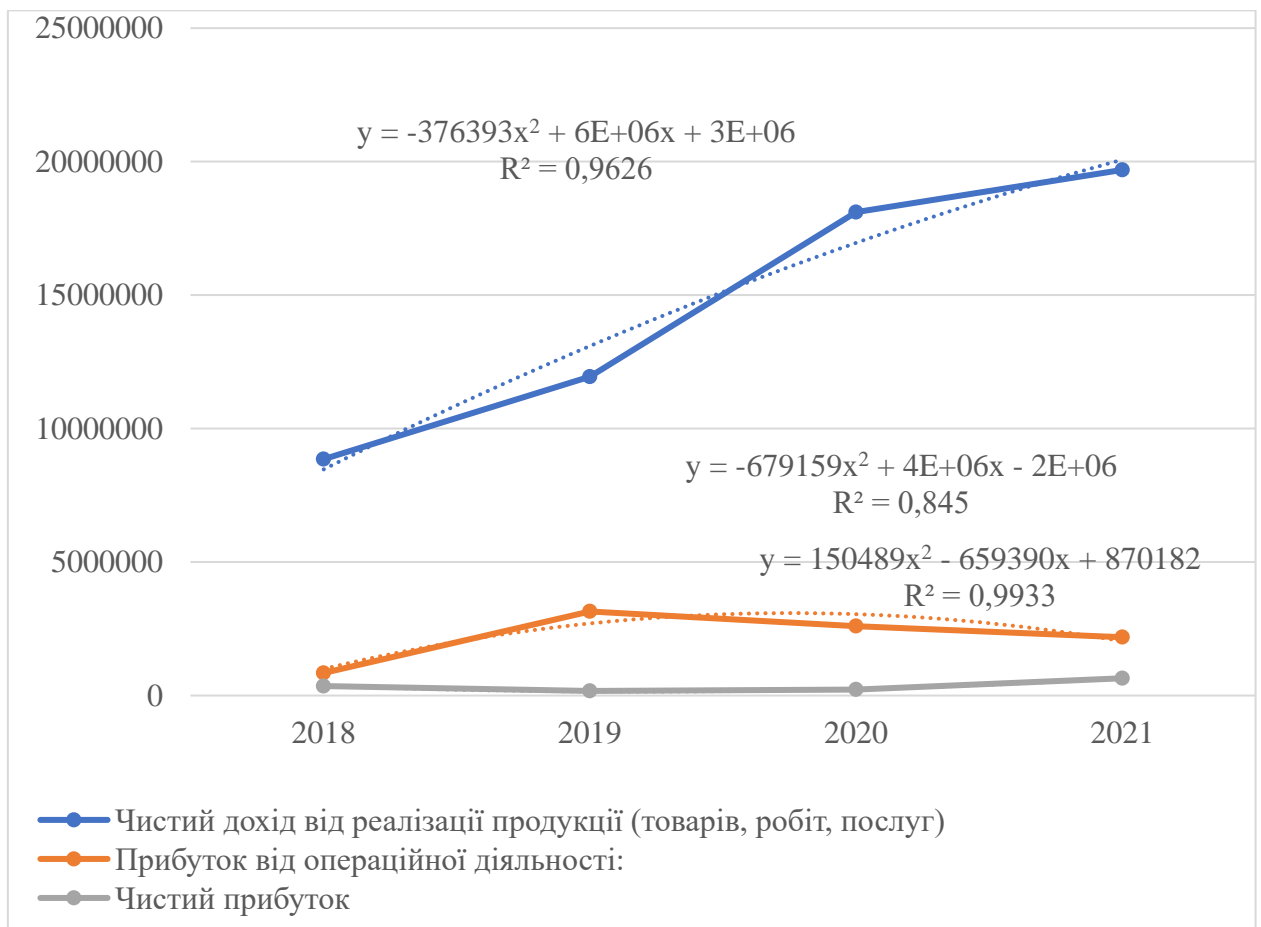

Рис. 2.1 – Формалізація динаміки обсягу продаж і фінансових результатів ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля», тис. грн.

Джерело: власні розрахунки

Порядок поворотного бюджетного фінансування розвитку шахт, що пропонується, повинен створити дієву конкуренцію за одержання бюджетних коштів, стимулювати ефективне їх використання, сприяти розширенню інвестиційного потенціалу галузі. Що стосується капітальних вкладень у

просте відтворення, то вони мають здійснюватися за рахунок амортизаційних відрахувань, які покриваються доходом підприємств з урахуванням диференційованих рентних доплат.

Таким чином, економічне стимулювання у вугільній промисловості повинне розвиватися в руслі формування ринкового конкурентного середовища, а регулювання рентних відносин у галузі з урахуванням її специфіки має цьому сприяти.

2.3. Шляхи удосконалення організації фінансування і кредитування підприємства в умовах ПАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля»

Вихід галузі з кризи потребує послідовного й економічно обґрунтованого продовження та поглиблення початого реформування. Вирішення поточних і стратегічних проблем має здійснюватися на основі тіснішого використання можливостей промисловості разом з наукою і новими технологіями.

Більшість, якщо і не всі, інвестиції на розвиток шахт, які в минулому підтримувалися державою, протягом останнього часу призупинено через недостатнє фінансування. При значному збільшенні витрат на нове устаткування та матеріали, без радикальних змін технічних проектів, завершення цих нових шахт буде неекономічним. Країни Центральної Європи, такі як Угорщина, Польща, Словачія, у всіх випадках призупинили інвестиції на шахти з подібними складними геологічними умовами на початку 90-х років.

На діючих шахтах розпочаті великі роботи з реконструкції, підтримані державою, з метою поліпшення доступу до нерозвіданих вугільних резервів або для розширення виробничих потужностей. Дані роботи включають розробку нових, більш глибоких шахтних горизонтів, а також заглиблення та розширення шахт. У центрі уваги має бути збільшення терміну роботи гірничодобувних машин. Необхідно здійснювати оновлення діючих під'їзних

шляхів, впровадити сучасні технології по контролю покрівлі гірничих виробок.

Початковий етап реформування промисловості України здійснювався в умовах переходу до ринкової системи господарювання, виживання підприємств при розриві традиційних зв'язків, зміні обсягу і характеру ринків збуту. Реалізація зазначеної промислової доктрини значною мірою забезпечує трансформацію роботи промисловості на ринкових умовах, відносну стабілізацію виробництва. Однак для досягнення економічного зростання необхідно надати промисловій доктрині динамізму розвитку, що потребує її перегляду. Це повністю стосується і вугільної промисловості, де потрібні нетрадиційні вирішення проблем в організаційно-управлінській, фінансово-економічній, інвестиційно-інноваційній сферах. Не відповідає потребам сучасності існуюча політика утримання галузі за рахунок централізованих, державних капітальних вкладень, виходячи з позицій задоволення потреб суспільства у вугіллі незалежно від економічної ефективності його видобування.

На даному етапі існує проблема розуміння цілей інвестування, вміння аналізувати потенційні інвестиції і можливість пропонувати проекти потенційним інвесторам. У стратегії реструктуризації, наміченій Урядом України, міністерство та холдингові компанії повинні вміло використати доцільний підхід для виправдання умов на фінансування. Для цього необхідно розуміти процес залучення та застосування інвестування в вугільній промисловості. Тому Міжнародною вугільною консультаційною компанією був представлений контракт по наданню послуг з навчання на умовах TESIS БІСТРО, під назвою «інвестиційна оцінка у «вуглевидобувній промисловості». Цей курс розроблений для того, щоб допомогти керівникам вугільних підприємств і галузі в цілому визначати оптимальні проекти та розробляти їх до стадії, коли їх можна буде запропонувати для залучення інвестицій.

У межах інвестицій, спрямованих на підтримку реформи організаційної структури і системи управління з метою поліпшення системи безпеки праці й

охорони здоров'я на шахтах, необхідно передбачити закупівлю устаткування для відсмоктування газу, боротьби з пилом, удосконалення вентиляції, контролю якості повітря і забезпечення захисту працівників.

З урахуванням низької ефективності централізовано запланованих і фінансованих інвестицій необхідно провадити політику самофінансування розвитку й інвестицій на заміну устаткування (за рахунок акумулятивних коштів або кредитів). Однак система розрахункових цін перешкоджає шахтам з низькими витратами отримувати кредити від українських та іноземних комерційних банків. Скорочений не тільки доход таких шахт через вплив їх доходів до неекономічних шахт, а й непередбачуваність адміністративно встановленої розрахункової ціни створює ризики, які б не хотіли нести банки.

Для вирішення проблеми фінансування інвестицій на розвідку і видобуток вугілля були впроваджені два механізми. Перший - ланова система «диференціальних рент», які вираховуються з основної ціни. Отримані від рентної плати кошти будуть доступні для фінансування інвестицій переважно для розвідки вугільних родовищ і відшкодування витрат на реструктуризацію. Для зменшення непередбачуваності рента має встановлюватись на підставі геологічних чинників і залишатися незмінною протягом тривалого періоду. Розмір ренти має бути обмежений кількома процентами від ціни реалізації вугілля.

Другий механізм - це Фонд розвитку паливно-енергетичного комплексу. Загальні правила з розподілу доходів фонду між вугільною, нафтовою, газовою і електроенергетичною галузями передбачають, що основна частина доходів фонду буде спрямована на фінансування вугільної галузі. Головна проблема Фонду - він може підтримати систему централізовано визначених і фінансованих інвестицій, незважаючи на доведену неефективність застосування такої системи в вугільній промисловості в минулому. Вирішення проблеми криється в лібералізації цін і наданні можливості компаніям, незалежним у фінансовому відношенні, приймати рішення по інвестиціях і конкурувати за кредити банківського сектора. Ресурси, які

нагромаджуватимуться в Фонді, мають бути використані для фінансування технічних і соціальних витрат, пов'язаних із закриттям шахт, та інших витрат, зумовлених процесом реструктуризації.

Приватизаційні процеси, в зростаючих масштабах охоплюючи промислові підприємства різних галузей України, неминуче приводять до аналогічних процесів у вугільній галузі. Так, внаслідок розвитку ринкових відносин приватизація в країні охоплює теплові генеруючі системи, ефективна робота яких орієнтована на дешевше паливо.

Коксівне вугілля є сировиною для металургійного виробництва, глибина приватизації якого, за окремими оцінками, досягає майже 70 %. Приватні власники металургійних підприємств зацікавлені в гарантованому постачанні відносно дешевого коксівного вугілля. Компанії, що працюють у металургії, погоджуються проектувати й купувати устаткування для шахт тільки за умови контролю за діями їх керівників. Завдяки інвестиціям собівартість видобування вугілля зменшується, а інвестори купують вугілля за нижчими цінами, сплачуючи при цьому грошима.

Програма «Вугілля України» передбачає приватизацію рентабельних шахт, передусім тих, які видобувають коксівне вугілля. Після такої приватизації теперішні інвестори цих шахт найімовірніше стануть їх власниками. До ефективності вугільної продукції ставитимуться високі вимоги, їх здійснення неможливе без великомасштабних інвестицій. Тому в реальних економічних умовах необхідне залучення власного капіталу. При цьому відродження галузі можливе і без залучення іноземних інвесторів, тим більше, що очікування західних та українських інвесторів значною мірою різняться. Останні все частіше інвестують неперспективні галузі і підприємства, а іноземні інвестори прагнуть отримати великі прибутки за короткі строки.

На наш погляд, важливо, щоб уряд дотримувався послідовності у своїй політиці щодо приватизації шахт. Крім того, під час приватизації можливе залучення до галузі й інших, зокрема іноземних, інвесторів. Приватизація

вуглевидобувних підприємств має стати головним стратегічним напрямом державної політики. Приватизація сприятиме підвищенню ефективності управління на підприємствах, оскільки буде встановлено контроль з боку власника.

Внесення інвестицій в діючі вугільні підприємства пропонується в наступному вигляді: кошти - цільові банківські вклади у формі внеску в статутний фонд підприємства; кошти - придбання облігацій; акції - шляхом їх придбання; рухоме і нерухоме майно - внесок у статутний фонд чи передача на баланс підприємства; майнові права - внесок у статутний фонд підприємства; технічні, технологічні рішення, оформлені у вигляді технічної документації, - внесок у статутний фонд. При цьому інвестор залежно від порядку розрахунків виступає як вкладник, покупець акцій або облігацій (кредитор). Відповідно він отримує право на участь в управлінні підприємством, дивіденди пропорційно до частки в статутному фонді, частину майна підприємства у випадку його ліквідації пропорційно до вартості належних акцій, право на відшкодування номінальної вартості облігацій і на відсотки.

Необхідно насамперед сприяти капіталовкладенням у життєздатні шахти з хорошими гірничо-геологічними умовами й економічними перспективами з метою підвищення їх продуктивності та поліпшення показників здоров'я і безпеки шахтарів, інвестиційна політика Уряду у вугільній промисловості має спрямовуватись на збільшення частки приватного сектора і зменшення бюджетних видатків. Мета такої політики полягає у визначенні напрямку інвестицій на підставі показників рентабельності і запобігання надмірному ризику державних фондів. Оскільки ж найближчим часом суттєвого надходження приватного капіталу до вугільної промисловості не очікується, інвестиційна політика Уряду має зосереджуватись на зупинці спаду виробництва одночасно з утворенням сприятливих умов для припливу приватного капіталу.

Розвиток інвестиційних процесів, забезпечення припливу у вугільну промисловість ефективних власників, закріплення прав власності та гарантії їх недоторканості потребують створення нормативно-правової бази: прийняття нових законів; внесення змін у чинне законодавство.

Подальші зміни в галузі потрібно спрямовувати на підвищення привабливості вугільних шахт для інвестицій власного капіталу. В даних цілях діючий шахтний фонд залежно від наявності промислових запасів вугілля і ефективності виробництва поступово буде переведений в недержавні форми власності (приватну, акціонерну тощо), цьому посприє нова доктрина інвестування шахт, найважливіші особливості якої полягають в:

- об'єднанні державного регулювання з ринковими механізмами;
- сполученні найповнішого використання власних інвестиційних ресурсів із залученням внутрішніх і зовнішніх інвесторів;
- прийнятті нетрадиційних рішень щодо зрощення промислового, торговельного і фінансового капіталу;
- інвестиційно-інноваційному характері розвитку на основі впровадження науково-технічних розробок, технологій і устаткування нових поколінь;
- диференційованому впровадженні коштів державної підтримки (дотації) і централізованих капітальних вкладень залежно від можливості шахт до самозабезпечення їх розвитку і запасів вугілля.

Крім того, шахти, які можуть постійно і рентабельно забезпечувати зростання видобутку, розвиваються без участі держави, за винятком надання централізованих капітальних вкладень на поворотній основі, і збільшення частки держави в кооперативній власності. Шахтам з виробничими запасами вугілля понад 10 млн. т, які потребують глибокого фінансово-економічного оздоровлення, поряд з власними ресурсами і залученими інвестиціями виділяються кошти державної підтримки та централізовані капітальні вкладення для реконструкції і технічного переозброєння. Шахти, які підлягають закриттю, доробляють підготовлені до видобутку запаси за

рахунок власних доходів, з бюджету їм надається частина коштів, призначених для реструктуризації вугільної галузі.

З метою залучення інвестиційних ресурсів і підвищення ефективності інвестиційної діяльності вугільних шахт пропонується:

- забезпечити можливість додаткової емісії акцій корпоративізованих підприємств на розмір недержавних інвестицій без збільшення початкової вартості статутного фонду на суму власного капіталу;

- залучити науково-дослідні організації для розробки оптимальних форм інвестиційної діяльності, які враховують організаційно-правовий статус, порядок оподаткування і фінансовий стан конкретного вугільного підприємства;

- встановити, що приватизація підприємств вугільної промисловості здійснюватиметься при одночасному виконанні наступних умов: вартість пакета акцій встановлюється за ціною, зафіксованою на дату корпоратизації; всі кошти від продажу акцій будуть спрямовані на інвестування конкретного підприємства, що приватизується; виконання взаємних обов'язків у випадку своєчасної оплати акцій з боку інвесторів і фінансового оздоровлення підприємства державою згідно з нормами чинного законодавства.

Усвідомлюючи гостроту наявних проблем та враховуючи обмежені можливості держави для дотування галузі, було прийнято рішення про пошук напрямів залучення зовнішніх недержавних інвестицій. Вугільна галузь традиційно вважається інвестиційне непривабливою, оскільки інвестиції в неї характеризуються тривалим строком окупності. В пошуках інвесторів значну допомогу надали Дніпропетровська облдержадміністрація, Міністерство палива та енергетики, галузеві й академічні інститути. Для себе ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» визначило критерії, яким має відповідати потенційний інвестор: попереджуваче інвестування, спрямоване на піднесення виробництва, підвищення продуктивності праці та її безпеки; поліпшення якості і конкурентоспроможності; своєчасна виплата заробітної плати, сплата податків і платежів у бюджет у повному обсязі; збереження робочих місць і

зниження гостроти соціальних проблем у трудовому колективі та регіоні шляхом реалізації цільових соціальних і благодійних програм.

Філософією їх спільної праці з шахтою стало об'єднання промислових і фінансових потенціалів з метою кардинального підвищення вуглевидобування на основі розробки і реалізації програм підтримки й оновлення шахтного фонду, технічного переозброєння і залучення прогресивних технологій, енерго- та ресурсозбереження, модернізації підйимального комплексу, систем вентиляції, дегазації, зв'язку та ін. При цьому роль інвестора не зводилася тільки до придбання устаткування. Спочатку був вкладений інтелектуальний капітал, а проблеми, що виникали, вирішувалися шляхом створення нових моделей взаємовідносин.

Завдяки своєчасному отриманню інвестицій, їх раціональному використанню, залученню спільно розробленого комплексу заходів щодо забезпечення ефективності і безпеки шахт за чотири роки обсяг видобутку зріс більш як вдвічі. Важливим завданням державної політики є пом'якшення соціальних наслідків закриття нерентабельних шахт. На нашу думку, головними напрямками діяльності в цій сфері мають стати, по-перше, створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу; по-друге, вироблення програм зайнятості для звільнених шахтарів, зокрема їх залучення до роботи в інших регіонах України. Одночасно з реформуванням вугільної галузі потрібно постійно роз'яснювати громадянам суть і значення реформи, консультуватися з громадянами та зацікавленими сторонами щодо можливих варіантів її здійснення. Лише за таких умов вдасться здобути громадську підтримку реформи й пом'якшити соціальну напругу.

Бюджетні кошти, передбачені на реструктуризацію вугільної та торфодобувної промисловості, спрямовувались на виконання робіт з ліквідації вугільних та торфодобувних підприємств (фізичне закриття шахт, екологія, подолання наслідків ліквідації, виконання проектних робіт, пом'якшення соціально-економічних наслідків. А саме, забезпечення вуглеотримувачів побутовим паливом, виплату заробітної плати та інше), підготовку до

ліквідації неперспективних збиткових вугледобувних підприємств, запобігання підтопленню сусідніх діючих шахт та навколишнього середовища.

За бюджетною програмою „Реструктуризація вугільної та торфодобувної промисловості” має місце постійне недофінансування. Залишилися недофінансованими: розробка державних науково-технічних програм з екологічної безпеки об’єктів вугільної промисловості, гірничо-рятувальні заходи на вугледобувних підприємствах, заходи по передачі об’єктів соціальної інфраструктури, які перебувають на балансі вугледобувних підприємств. Необхідно внести зміну в назву програми по фінансуванню капітальних вкладень, що дозволить провадити не тільки переоснащення вугледобувних підприємств галузі технікою нового покоління, але й задіяти ремонтний фонд, на тих підприємствах, де недоцільно використовувати таку техніку або ж немає фінансової можливості її придбати.

Висновки до розділу 2

1. Фінансування ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» здійснюється за рахунок власного капіталу, довгострокових і поточних зобов’язань, а кредитування – за рахунок короткострокових кредитів банків. Протягом 2019-2021 років вартість капіталу зросла з 9423832 тис. грн. до 24412254 тис. грн., або на 14988422 тис. грн. (на 159,05%). Власний капітал збільшився більшими темпами – із 2695337 тис. грн. до 9401621 тис. грн., або на 6706284 тис. грн. (на 248,81%). При цьому вартість зареєстрованого (пайового) капіталу зросла незначно – із 1386424 тис. грн. до 1395431 тис. грн., або на 9007 тис. грн. (на 0,65%). Вартість капіталу у дооцінках зросла із 2381499 тис. грн. до 5936147 тис. грн., або на 3554648 тис. грн. (на 149,26%). Основною причиною зростання власного капіталу є перехід від збиткової діяльності до прибуткової, що виявилось у зростанні нерозподіленого прибутку (збитку) від (-1072586) тис. грн. до 2053110 тис. грн., або на 3125696 тис. грн. (на -291,42%).

Від'ємне значення приросту у даному випадку сприймається позитивом, оскільки базисне значення мало від'ємне значення.

2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення зросли із 2757305 тис. грн. до 5040571 тис. грн., або на 2283266 тис. грн. (на 82,81%). Основною причиною цього є виникнення відстрочених податкових зобов'язань у сумі 463701 тис. грн., зростання інших довгострокових зобов'язань із 773642 тис. грн. до 1531382 тис. грн., або на 757740 тис. грн. (на 97,94%), збільшення довгострокових забезпечень із 1978024 тис. грн. до 3040993 тис. грн., або на 1062969 тис. грн. (на 53,74%). Також внесок у збільшення аналізованого показника зробило зростання статті «Довгострокові забезпечення витрат персоналу» - із 1693794 тис. грн. до 2371388 тис. грн., або на 677594 тис. грн. (на 40,00%). Єдиною статтею, величина якої скоротилася, є цільове фінансування – має місце зменшення із 5639 тис. грн. до 4495 тис. грн., або на -1144 тис. грн. (на -20,29%).

3. Найбільші темпи зростання демонструють такі статті поточних зобов'язань і забезпечень: одержані аванси - 1219,73%, розрахунки з бюджетом - 633,25%, інші поточні зобов'язання - 244,89%; заборгованість за товари, роботи, послуги - 177,45%; короткострокові кредити банків - 11,65%. Натомість скоротилися такі статті за розрахунками: зі страхування (на -41,20%), векселі видані (на -59,71%), з оплати праці (на -87,69%).

4. Темп приросту поточних зобов'язань (151,06%) відповідає темпам зростання вартості капіталу. Вони зросли із 3971190 тис. грн. до 9970062 тис. грн., або на 5998872 тис. грн. Приріст поточних зобов'язань і забезпечень забезпечений такими статтями по мірі їх скорочення: одержані аванси – на 2120298 тис. грн., кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – на 1826180 тис. грн., інші поточні зобов'язання – на 1649949 тис. грн., розрахунки з бюджетом – на 408561 тис. грн., у тому числі з податку на прибуток – на 237973 тис. грн. Короткострокові кредити банків зросли на 159412 тис. грн. Скорочення демонструють статті поточних зобов'язань і забезпечень, пов'язані з розрахунками: зі страхуванням (-24812) тис. грн., з оплати праці (-

81890) тис. грн., за виданими вексями (-181896) тис. грн.

5. Оцінюючи склад і структуру джерел фінансування і кредитування ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля», слід відмітити, що частка власного капіталу зросла з 28,60% до 38,51%, або на 9,91%. Попри недостатній рівень (менше 50%) динаміку слід визнати позитивною. Значною є частка довгострокових зобов'язань і забезпечень, яка скоротилася із 29,26% до 20,65%, або на 8,61%. Основним джерелом капіталу є поточні зобов'язання і забезпечення, частка яких скоротилася з 42,14% до 40,84%, або на 1,30%. Питома вага короткострокових кредитів банків скоротилася з 14,53% до 6,26%, або на (-8,27%). Таким чином, підприємство залежить від зовнішніх джерел фінансування.

6. Досліджено підходи до визначення розміру рентного платежу за якість вугілля по підприємству, яка визначається на підставі нормативів плати за марками вугілля, що видобувається, з коригуванням їх на відхилення встановлених по шахті норм якості (зольності, вологості, сірчистості) рядового вугілля від галузевих норм і з урахуванням помарочної структури доходу від продажу товарної продукції. Узагальнено нормативи плати за геологічні умови розробки вугільних родовищ за 12 факторами і нормативи плати за виробничі умови - за 5 факторами.

7. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) протягом 2018-2021 років збільшився із 8853858 тис. грн. до 19689599 тис. грн., або на 10835741 тис. грн. (на 122,38%). Собівартість зросла меншими темпами (на 119,32%), через це валовий прибуток збільшився більшими темпами порівняно з продажами (на 135,95%).

8. У роки незалежності України на урядовому рівні існувала занижена оцінка частки вугільної промисловості в економіці країни. В умовах бюджетного дефіциту дотації були повністю відмінені (1995 р.), діяли недостатньо обґрунтовані ціни, централізовані капітальні вкладення (які і раніше виділялись у недостатніх розмірах) зменшились і практично не мали значення не тільки для розвитку, а й для простого відтворення в галузі.

9. Встановлено, що вугільна промисловість має певні особливості фінансування інвестиційної діяльності, пов'язані із браком власних коштів; порушення графіків реалізації інвестиційних проектів у зв'язку із недофінансуванням із бюджету, низькою кредитоспроможністю внаслідок незадовільного фінансового стану і обмеженням можливостей отримання кредитів на фінансування капітальних вкладень.

10. Критичний аналіз методів оцінки ефективності інвестиційних проектів дозволив довести, що найбільш адекватними для умов вугільної промисловості є методи, засновані на дисконтованих оцінках, оскільки вони враховують тривалість реалізації інвестиційного проекту в часі.

11. Доведено, що засобом подолання негативних явищ в галузі є переорієнтація характеру інвестиційної діяльності з витратного на інноваційний. Подальші зміни в галузі потрібно спрямовувати на підвищення привабливості вугільних шахт для інвестицій власного капіталу.

12. Визначено передумови формування інноваційно-інвестиційної політики в галузі:

- визначення пріоритетних перспективних науково-технічних напрямків і критичних технологій у вугільній промисловості з урахуванням їх ефективності та світових тенденцій;

- концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках застосування ефективних важелів управління розвитком галузі з відповідним нормативно-правовим і фінансовим забезпеченням;

- удосконалення ціноутворення, створення відповідних пільг для підвищення зацікавленості у збільшенні видобутку вугілля та притоку інвестицій у галузь;

- забезпечення фундаментальних розробок та досліджень у сфері вугільних геотехнологій, що спрямовані на пошук принципово нових шляхів вуглевидобутку та вуглеспоживання і підвищують технічну та екологічну безпеку твердопаливної енергетики від розвідки та видобутку вугілля до його повного використання (від техніки безпеки до безпечної техніки).

ВИСНОВКИ

1. Розглянуто особливості організації фінансування і кредитування підприємств вугледобувної галузі національної економіки та проаналізовано хід реформ. Встановлено, що специфіка вугільної промисловості з її складними гірничо-геологічними і технологічними умовами, виробничою та екологічною небезпекою визначає високу капітало- і трудомісткість, безперервність збільшення обсягів інвестицій, оскільки з переходом на велику глибину видобуток однієї тони вугілля потребує великих капітальних вкладень.

2. Передчасне надання всім підприємствам юридичної самостійності і перетворення багатьох з них в акціонерні товариства без необхідних фінансових передумов, зміни структури керівних органів призвели до втрати керованості. Ці зміни на фоні довгострокової системної кризи в країні зумовили нагромадження невирішених поточних і перспективних проблем: «проїданню» власних обігових коштів й амортизаційних відрахувань; заборгованості з оплати праці (навіть при її низькому рівні), пенсій та регресивних позовів; неплатоспроможності підприємств і великих сум дебіторської і кредиторської заборгованості. В катастрофічному стані за ступенем зносу знаходиться шахтний фонд. Фізично і морально застарів виробничий парк.

3. На жаль, нині інвестиції на розвиток шахт призупинені. Пріоритет мають інвестиції, спрямовані на повне використання виробничих потужностей діючих шахт з низькими витратами та належним геологічним потенціалом. Як і раніше, відчувається постійний дефіцит інвестицій у відтворення потужностей, що вибувають з експлуатації, в будівництво нових шахт і вугільних горизонтів, їх реконструкцію.

4. Об'єктом дослідження є Приватне акціонерне товариство «ДТЕК «Павлоградвугілля», зареєстроване у 1997 році у Дніпропетровській області. До його складу входить 10 шахт. Це великий платник податків, який відіграє

важливу соціально-економічну роль. Проте негативами діяльності є системне скорочення обсягів видобутку протягом десятирічного періоду, значні втрати робочого часу і високий знос основних засобів.

5. Фінансування ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля» здійснюється за рахунок власного капіталу, довгострокових і поточних зобов'язань, а кредитування – за рахунок короткострокових кредитів банків. Основною причиною зростання власного капіталу є перехід від збиткової діяльності до прибуткової, що виявилось у зростанні нерозподіленого прибутку (збитку) від (-1072586) тис. грн. до 2053110 тис. грн., або на 3125696 тис. грн. (на -291,42%). Від'ємне значення приросту у даному випадку сприймається позитивом, оскільки базисне значення мало від'ємне значення.

6. Довгострокові зобов'язання і забезпечення зросли із 2757305 тис. грн. до 5040571 тис. грн., або на 2283266 тис. грн. (на 82,81%). Основною причиною цього є виникнення відстрочених податкових зобов'язань у сумі 463701 тис. грн., зростання інших довгострокових зобов'язань, збільшення довгострокових забезпечень. Також внесок у збільшення аналізованого показника зробило зростання статті «Довгострокові забезпечення витрат персоналу» - із 1693794 тис. грн. до 2371388 тис. грн., або на 677594 тис. грн. (на 40,00%). Єдиною статтею, величина якої скоротилася, є цільове фінансування – має місце зменшення із 5639 тис. грн. до 4495 тис. грн., або на -1144 тис. грн. (на -20,29%).

7. Найбільші темпи зростання демонструють такі статті поточних зобов'язань і забезпечень: одержані аванси - 1219,73%, розрахунки з бюджетом - 633,25%, інші поточні зобов'язання - 244,89%; заборгованість за товари, роботи, послуги - 177,45%; короткострокові кредити банків - 11,65%. Натомість скоротилися такі статті за розрахунками: зі страхування (на -41,20%), векселі видані (на -59,71%), з оплати праці (на -87,69%).

8. Темп приросту поточних зобов'язань (151,06%) відповідає темпам зростання вартості капіталу. Вони зросли із 3971190 тис. грн. до 9970062 тис. грн., або на 5998872 тис. грн. Приріст поточних зобов'язань і забезпечень

забезпечений такими статтями по мірі їх скорочення: одержані аванси – на 2120298 тис. грн., кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – на 1826180 тис. грн., інші поточні зобов'язання – на 1649949 тис. грн., розрахунки з бюджетом – на 408561 тис. грн., у тому числі з податку на прибуток – на 237973 тис. грн. Короткострокові кредити банків зросли на 159412 тис. грн. Скорочення демонструють статті поточних зобов'язань і забезпечень, пов'язані з розрахунками: зі страхуванням (-24812) тис. грн., з оплати праці (-81890) тис. грн., за виданими вексями (-181896) тис. грн.

9. Оцінюючи склад і структуру джерел фінансування і кредитування ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля», слід відмітити, що частка власного капіталу зросла з 28,60% до 38,51%, або на 9,91%. Попри недостатній рівень (менше 50%) динаміку слід визнати позитивною. Значною є частка довгострокових зобов'язань і забезпечень, яка скоротилася із 29,26% до 20,65%, або на 8,61%. Основним джерелом капіталу є поточні зобов'язання і забезпечення, частка яких скоротилася з 42,14% до 40,84%, або на 1,30%. Питома вага короткострокових кредитів банків скоротилася з 14,53% до 6,26%, або на (-8,27%). Таким чином, підприємство залежить від зовнішніх джерел фінансування.

10. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) протягом 2018-2021 років збільшився із 8853858 тис. грн. до 19689599 тис. грн., або на 10835741 тис. грн. (на 122,38%). Собівартість зросла меншими темпами (на 119,32%), через це валовий прибуток збільшився більшими темпами порівняно з продажами (на 135,95%).

11. У роки незалежності України на урядовому рівні існувала занижена оцінка частки вугільної промисловості в економіці країни. В умовах бюджетного дефіциту дотації були повністю відмінені (1995 р.), діяли недостатньо обґрунтовані ціни, централізовані капітальні вкладення (які і раніше виділялись у недостатніх розмірах) зменшились і практично не мали значення не тільки для розвитку, а й для простого відтворення в галузі.

12. Встановлено, що вугільна промисловість має певні особливості фінансування інвестиційної діяльності, пов'язані із браком власних коштів; порушення графіків реалізації інвестиційних проектів у зв'язку із недофінансуванням із бюджету, низькою кредитоспроможністю внаслідок незадовільного фінансового стану і обмеженням можливостей отримання кредитів на фінансування капітальних вкладень.

13. Критичний аналіз методів оцінки ефективності інвестиційних проектів дозволив довести, що найбільш адекватними для умов вугільної промисловості є методи, засновані на дисконтованих оцінках, оскільки вони враховують тривалість реалізації інвестиційного проекту в часі.

14. Доведено, що засобом подолання негативних явищ в галузі є переорієнтація характеру інвестиційної діяльності з витратного на інноваційний. Подальші зміни в галузі потрібно спрямовувати на підвищення привабливості вугільних шахт для інвестицій власного капіталу.

15. Визначено передумови формування інноваційно-інвестиційної політики в галузі:

- визначення пріоритетних перспективних науково-технічних напрямків і критичних технологій у вугільній промисловості з урахуванням їх ефективності та світових тенденцій;

- концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках застосування ефективних важелів управління розвитком галузі з відповідним нормативно-правовим і фінансовим забезпеченням;

- удосконалення ціноутворення, створення відповідних пільг для підвищення зацікавленості у збільшенні видобутку вугілля та притоку інвестицій у галузь;

- забезпечення фундаментальних розробок та досліджень у сфері вугільних геотехнологій, що спрямовані на пошук принципово нових шляхів вуглевидобутку та вуглеспоживання і підвищують технічну та екологічну безпеку твердопаливної енергетики від розвідки та видобутку вугілля до його повного використання (від техніки безпеки до безпечної техніки).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гірничий закон України: Закон України від 06.10.1999 № 1127-XIV.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-14#Text>
2. Гнатенко Є. П., Годованюк Н. А. Аналіз фінансового стану підприємства, як один з інструментів з'ясування реальної конкурентоспроможності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2017. № 2. С. 159-165.
3. Горбачова О. М., Купіч Б. В. Аналіз фінансового стану підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50(2). С. 96-99.
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2023 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/ed20140101/find?text=%D5%EE%EB%E4%E8%ED%E3%EE%E2%E0+%EA%EE%EC%EF%E0%ED%B3%FF>
5. Ділай Н. Г. Роль та складові системи фінансового управління в діяльності холдингових структур. *Молодий вчений*. 2014. - № 9. - С. 39-42.
6. Єлісеєва О. К., Ніколаєва А. В. Аналіз фінансового стану торговельного підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 6. С. 27-31.
7. Замула І. В., Травін В. В., Радінович Н. О. Аналіз фінансового стану підприємств хлібопекарської галузі як основа формування механізмів її сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_12_9
8. Іванчук Н. В. Фінансова звітність як джерело інформації для аналізу фінансового стану підприємства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка*. 2020. № 18. С. 57-61.
9. Ігнатенко А. В., Кабанов В. Г., Харченко О. І. Формування фінансових потоків реструктуризації міжнародних холдингів. *Економіка та держава*. 2009. № 1. С. 17-20.

10. Коваленко О. В., Лихойванова А. О. Особливості експрес-аналізу фінансового стану підприємства. *Вісник Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України. Економічні науки*. 2020. Вип. 1. С. 65-71.

11. Колосок В., Ходова Я. Особливості організаційно-методичного підходу до аналізу фінансових результатів промислових підприємств у складі холдингу. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2013. Вип. 35(1). С. 27-33.

12. Кондратюк М. В. Формування державного транспортно-промислово-фінансового холдингу на залізничному транспорті України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 34. С. 47-48.

13. Косова Т. Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О., Гречина І.В., Дєєва Н.Е. Організація і методика економічного аналізу: навч. посібник (за заг. ред проф. Т.Д. Косової). К.: Центр учбової літератури, 2012. 528с.

14. Косова Т.Д., Дєєва Н.Е., Ползікова Г.В. Фінансова архітектоніка: потенціал розвитку для економіки, менеджменту, маркетингу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №14-15. С.10-16.

15. Косова Т.Д., Дєєва Н.Е., Ползікова Г.В. Фінансова архітектура як базис розбудови управління національною економікою. *Економіка та держава*. 2020. №8. С. 49-52.

16. Косова Т.Д., Ярошевська О.В., Соломіна Г.В. Діагностика і регулювання фінансового потенціалу суб'єктів господарювання в системі стратегічного антикризового управління. *Економіка та держава*. 2020. №4. С. 14-18.

17. Косова Т.Д., Ярошевська О.В., Соломіна Г.В. Фінансова діагностика і регулювання потенціалу стратегічного розвитку корпоративних підприємств. *Ефективна економіка*. 2020. №4. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/4.pdf

18. Краснікова О. М., Міхалець А. І. Аналіз фінансового стану та його

- роль в управлінні підприємством. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 3. С. 131-134.
19. Лазарева М. Г. Застосування ефекту синергії від централізації функцій у фінансових та економічних розрахунках в холдингах. *Ефективна економіка*. 2014. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_8_14
20. Лазарева М. Г. Фінансова модель системи управління динамічною стійкістю холдингу. *Економіка промисловості*. 2014. № 4. С. 79-87.
21. Ліснічук О., Шпаковська О. Аналіз фінансового стану як ефективний інструмент управління подальшим розвитком підприємства. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 29, № 4. С. 28-34.
22. Мельник А. О., Захарова Ю. І. Аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 2. С. 252-257.
23. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7). Фінансові інструменти: розкриття інформації: Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007#Text
24. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9). Фінансові інструменти: Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text
25. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності. К.: Центр учбової літератури, 2017. 288 с.
26. Науменкова С. В. Особливості управління фінансами в холдингових компаніях. *Фінанси України*. 2008. № 1. С. 93-107.
27. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>
28. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2020р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
29. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <http://surl.li/gzbtmq>
30. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ

Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/ed20170314#n38>

31. Про надра: Закон України від 27.07.1994 № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>

32. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 № 3528-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15/ed20160101#n15>

33. Рзаєв Г. І., Слива А. В. Напрями аналізу фінансового стану підприємства у розрізі потреб економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 3. С. 118-120.

34. Романенко О. А. Рейтингова оцінка фінансового стану торговельних холдингів. *Фінанси України*. 2008. № 10. С. 116-125.

35. Сарапіна О. А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 2. С. 54-58.

36. Ткаченко А. А., Подзігун Я. В., Кулик Ю. М. Удосконалення аналізу фінансового стану на українських підприємствах: проблеми та шляхи їх вирішення. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2020. Вип. 57. С. 45-53.

37. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / за ред. Косової Т.Д., Сіменко І.В. К.: Центр учбової літератури, 2013. 440 с.

38. Ходова Я. О. Методичні питання оцінки ефективності управління фінансовим механізмом промислових підприємств у складі інтегрованого холдингу. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_38

39. Ходова Я. О. Теоретичні підґрунтя управління фінансовим забезпеченням операційної діяльності промислових підприємств у складі вертикально інтегрованих холдингів. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Економіка*. 2014. Вип. 8. С. 7-13.

40. Хома І. Б., Ділай Н. Г. Економіко-математичне оцінювання рівня фінансового управління дочірніх підприємств холдингової структури. *Інноваційна економіка*. 2014. № 4. С. 377-382.

41. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2023 № 435-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ru/ed20131011#Text>